

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
STUDIUM HUMANITNÍ VZDĚLANOSTI

Patricie Kokešová

**Sociální vyloučení v Apokalypse
(Zj 22,15)**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Josef Kružík, Ph.D.

Praha 2025

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

.....

V Praze dne 20.06.2025

Patricie Kokešová

Poděkování

Děkuji svému vedoucímu práce panu Mgr. Josefovi Kružíkovi, PhD., za odbornou pomoc, podnětné rady, čas a velkou trpělivost.

Anotace

Zjevení Janovo popisuje Nový Jeruzalém jako město se stále otevřenými branami. Bakalářská práce „Sociální vyloučení v Apokalypse (Zj 22,15)“ se věnuje výkladu jednoho z problematických veršů Apokalypsy, ze kterého vyplývají určité limity pro vstup do tohoto místa. Zj 22,15 vyjmenovává několik skupin lidí, které se dovnitř nedostanou. Zvolenému výroku je možno rozumět mnohoznačně. Pomocí jeho několika rozdílných výkladů práce vysvětluje, co je myšleno Novým Jeruzalémem, a zejména se zaměřuje na skupiny, které jsou předem vyloučeny, aby prošly jeho branami, a také na důvody odepření vstupu. Interpretace jednotlivých badatelů jsou porovnávány vzájemně, a to v rámci Apokalypsy a Nového zákona jako celku.

Klíčová slova

Apokalypsa, Nový zákon, psi, sociální vyloučení, Nový Jeruzalém

Abstract

The Revelation of John describes the New Jerusalem as a city with its gates still open. The bachelor thesis "Social Exclusion in the Apocalypse (Rev 22:15)" is devoted to the interpretation of one of the problematic verses of the Apocalypse, which implies certain limits for entering this place. Rev 22:15 enumerates several groups of people who will not get in. The chosen statement can be understood in many ways. Using several different interpretations of it, the thesis explains what is meant by the New Jerusalem, and in particular focuses on the groups that are excluded in advance from passing through its gates, and also on the reasons for denying entry. The interpretations of individual scholars are compared with each other, within the framework of the Apocalypse and the New Testament as a whole.

Keywords

Apocalypse, New Testament, dogs, social exclusion, New Jerusalem

OBSAH

1 Úvod	6
2 Rešerše	8
2.1 Zjevení Janovo	8
2.2 Komentáře	11
3 Nebeský Jeruzalém	13
4 Předpoklady k přijetí do Nového Jeruzaléma	16
5 Vyloučení z Nového Jeruzaléma	20
5.1 Nečistí (psi)	23
5.2 Zaklínači	26
5.3 Smilníci	29
5.4 Vrahové	33
5.5 Modláři	37
5.6 Milovníci lži	41
6 Závěr	44
Seznam biblických zkratk	46
Seznam literatury	48

1 Úvod

Bakalářská práce se zaměřuje na jeden z výkladově obtížných veršů Janovy Apokalypsy. Ta je svou jedinečností a pestrostí inspirativním rájem pro mnohé různorodé umělce. Domnívám se, že to, co je k ní přitahuje, jsou převážně senzacechtivé pohnutky, a méně zájem o poznávání toho podstatného, co kniha odkrývá a sděluje. Verš Zj 22,15 na sebe pozornost příliš nestrhává. Je umístěný mezi poslední řádky knihy, ale pro porozumění textu může hrát jednu z klíčových rolí. Po všech souženích, trestech a pohromách, kterými Jan čtenáře či posluchače provede, a zároveň lákavé nabídce všem otevřeného dokonalého nebeského města, odhaluje nekompromisně ty, kteří zůstanou vně. „Venku zůstanou nečistí, zaklínači, smilníci, vrahové, modláři – každý, kdo si libuje ve lži.“¹ Vypadá to, že se zde setkáváme s typickým příkladem sociálního vyloučení, který je obvykle vymezován tímto způsobem:

„Sociální exkluzí může být tradičně souhrnně označována celá řada konkrétních mechanismů (a důsledků jejich působení), s nimiž se v jejich různorodých formách setkáváme snad ve všech (časově či prostorově určených) společnostech. Odsouvání určitých osob a kolektivit na okraj společnosti (marginalizace) či mimo ni (exkluze) představovalo od nepaměti mechanismus sociální kontroly..., která byla hrozbou pro heretiky, narušitele norem či nonkonformisty, ale i pro cizince zpochybňující univerzální platnost hodnot, norem a sociálních institucí daného společenství již jen pouhou svou jinakostí.“²

Myslím si, že mnou zvolenému výroku jako takovému je věnována mezi badateli relativně malá pozornost. Pokud je teology vysvětlován, tak to bývá v rámci širšího kontextu, do kterého zároveň verš Zj 22,15 nějakým způsobem zapadá, anebo jsou v něm naopak jednotlivá slova zkoumána do tak drobných detailů, že se v nich jeho hlavní obsah sdělení ztrácí. Je přirozené, že se plynutím času mění význam některých slov. Nicméně nemohu přehlédnout, že se rozdílné názory na výklad textu objevují i u překladů či významů slov a vět, které autoři chápou shodně, byť z něj vyvozují jiné závěry. Rozmanitost, s jakou lze Janovu knihu interpretovat, nevzniká až u jeho pozdějších čtenářů, ale nacházela se už

1 Zj 22,15.

2 Mareš, P., & Sirovátka, T. (2008). Sociální vyloučení (exkluze) a sociální začlenování (inkluzie) - koncepty, diskurz, agenda [Social Exclusion and Social Inclusion - Concepts, Discourse, Agenda]. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 44(2), 271-294, s. 272.

v samotných základech, když si Jan při psaní díla záměrně se slovy pohrával. Ačkoli byl zběhlý ve Starém zákoně, inspirovaný jeho proroky Danielelem a Ezechielem a pravděpodobně obeznámen s některými dřívějšími soudobými apokalyptickými spisy, tak místo toho, aby z nich přímo citoval, raději velmi kreativně dával původním myšlenkám nový a často i protikladný význam.³ Komentáře knihy Zjevení jsou tudíž velice rozmanité a mnohdy i protichůdné. K tomu pravděpodobně přispívá i to, že jejich autoři vychází z rozdílných tradic a čerpají z různých pramenů.

Zastávám názor, že život v naší společnosti má stále mnoho společného se situací Janových současníků. Minimálně to, že křesťanská menšina žije své životy celkem pokojně v harmonii s většinou. Poslední dobou zaznamenávám v médiích celou řadu rozhovorů, které se týkají otázek potřeby obnovy a modernizace církve a jejího většího přizpůsobení se většinově uznávaným normám společnosti. Vnímám souvislosti mezi tímto děním a tím, čím se má práce zabývá, a proto považuji její téma za velice aktuální.

Práce je z oblasti křesťanské filozofie. Hlavním jejím cílem je výrok ze Zj 22,15 pomocí zvolené odborné literatury dostatečně a srozumitelně interpretovat. Při své práci budu vycházet z Janova Zjevení, jeho několika komentářů a Nového i Starého zákona. Hodlám vysvětlit, co je myšleno Novým Jeruzalémem, a zejména se zaměřit na skupiny, které jsou předem vyloučeny, aby prošly jeho branami, a také na důvody odepření vstupu.

Jako dílčí úkol jsem si stanovila najít určitou shodu mezi Apokalypsou a ostatní zvolenou literaturou tak, aby má práce tvořila smysluplný celek, ale zároveň abych neomezovala názorovou pestrost badatelů. V případě, kdy interpretují části textu mezi sebou navzájem rozdílně, považuji za důležité si všímat, zda se opírají o totožná slova či významově podobná nebo zda své myšlenky budují na slovech zcela odlišných.

3 HARRINGTON. *Knihy Zjevení*. 2012, s. 21.

2 Rešerše

2.1 Zjevení Janovo

Stěžejním textem, ze kterého má práce vycházet, je Zjevení Janovo, neboli Apokalypsa, což je poslední kniha Nového zákona. Přednostně jsem využívala českého ekumenického překladu bible, dále jako ČEP,⁴ ze kterého jsem také citovala, pokud není uvedeno jinak. Rovněž jsem nahlížela do překladů bible, které používali badatelé, z jejichž literatury jsem čerpala, abych věděla, na základě čeho ke svým závěrům dospěli.⁵

Období vzniku díla bývá datováno mezi léta 90-97 po Kr.. Chronologie se odvíjí od jednotlivých výkladů textu Apokalypsy, které by měly korespondovat se všeobecně známými historickými událostmi. Pomocnými body v dějinách, které slouží pro možná časová vymezení, bývají např. zboření druhého jeruzalémského chrámu, vláda císařů Nerona a Domiciána a pronásledování křesťanů, které s nimi bývá mnohdy spojováno. Představa pronásledování křesťanů během Domiciánovy vlády však nemusí být spolehlivá. Podle zapsaných svědectví svých současníků disponoval Domicián empatií a negativní výpovědi o něm, sepsané během vlády Trajána, mohly být účelové.⁶ Pokud považujeme císaře Domiciána za krutovládce, tak můžeme číst negativní přístup k Římu jako důsledek utrpení, které od něj křesťané snášeli. Třetí plochu mezi obyvateli římských provincií, tedy mezi křesťany a většinou, kteří spolu vzájemně vcelku poklidně vycházeli, mohl představovat císařský kult, se kterým bylo spojeno obětování císaři, které bylo pro křesťany nepřijatelné. Aby mohli křesťané žít v harmonii s ostatními, museli se uchýlovat ke kompromisům. Jan poukazuje na konflikt mezi jejich vírou a hříšnou Římskou říší, proti které se on radikálně staví a brojí proti křesťanům, kteří závadný společenský řád akceptují nebo na něm dokonce dobrovolně participují. Ví, že vyhraněný postoj proti zavedenému pořádku ve společnosti, ke kterému své bratry nabádá, vyústí časem v jejich pronásledování. Je to však nutnost, kterou je třeba snést, pokud chtějí dojít k vytouženému cíli.⁷ Naopak během vlády Nerona se o konflikt s císařským kultem jednat nemuselo. K popravám císař vybral křesťany účelově, aby měl na koho svalit vinu za založení požáru Říma.⁸ Zj 13 a 17 pak odráží legendu o jeho návratu, která

4 Bible: *Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad*. 2007.

5 Konkrétně jsem používala KJV, NASB, aj..

6 Srov. HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 24.

7 Srov. HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 24-26; srov. MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 14.

8 MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 14.

musela vzniknout až po jeho smrti.⁹ Další indicií, která nám pomáhá určit dobu vzniku, je nazývání Říma Babylónem. Obě města spojuje to, že zničila jeruzalémské chrámy.¹⁰ To odpovídá Zj 14 a 21, které předpokládají, že už jeruzalémský chrám není tam, kde dříve stával.¹¹

Úvahy ohledně autorství tohoto díla začínají často výčtem těch Janů, kteří tvůrci nejsou. Současní badatelé se shodují, že autorem Apokalypsy je Jan z Patmu, o kterém není známo téměř nic víc, než o sobě sám prozradil.¹² Představuje se jako Jan, který se ocitl na ostrově Patmos „pro slovo Boží a svědectví Ježíšovo“.¹³ Na ostrov mohl být poslán za trest pro slovo Boží, ale rovněž tam mohl přijet kázat slovo Boží nebo se tam ocitnout, aby tam slovo Boží a svědectví Kristovo obdržel.¹⁴ Sám sebe staví do role ostatních bratří, který dostal ve stavu vytržení ducha pověření zapsat to, co viděl a slyšel.¹⁵ Obrat „v duchu“ může znamenat jak inspiraci Duchem svatým, tak stav náboženské extáze.¹⁶ K Janovi se dostalo zjevení skrze anděla, který dosvědčil Ježíšovo svědectví Božího slova.¹⁷ Harrington hovoří o pětičlankovém „komunikačním řetězci“, který se skládá z Boha, Ježíše, anděla, předčitatele a posluchače.¹⁸ Pokud je do seznamu započítán ještě autor knihy a kniha, potom se celá transmise zjevení skládá ze sedmi článků: Bůh, Ježíš, anděl, Jan, kniha Zjevení, předčítající a poslouchající. Při psaní Jan používal svéráznou řečtinu, ale podle užití jazykových obrátů byla jeho rodným jazykem nejspíš aramejšťina.¹⁹

Janova Apokalypsa je kombinací několika literárních forem. Zejména je to prorocko-apokalyptický žánr, navíc psaný jako dopisy církvím.²⁰ Podle Mrázka je obtížné najít pro apokalyptickou literaturu jednu dokonalou definici, protože se jedná o svéhlavý žánr.²¹ Slovem apokalypsa Zjevení Janovo začíná a je jím nazývána i další zjevovatelská literatura s důrazem na eschatologii. Protikladně proti sobě staví dobro a zlo, odměňuje spravedlivé a přináší definitivní trest pro hříšné.²²

9 Srov. HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 20; srov. MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 13.

10 Srov. HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 24.

11 Srov. MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 13, 159.

12 Srov. *ibid.*, s. 15-16.

13 Zj 1,9.

14 Srov. HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 65.

15 Zj 1,9-11.

16 MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 25.

17 Zj 1,1-1,2.

18 HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 58.

19 *Ibid.*, s. 30.

20 *Ibid.*, s. 22.

21 MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 10.

22 HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 22.

Proroctví dává naopak hříšníkům šanci na pokání a přináší varování zbloudilým posluchačům. Rozdíl mezi spravedlivými a hříšníky v něm není tolik znatelný.²³ Jan sám nazývá obsah své knihy proroctvím.²⁴ Přijetím prorockého způsobu čtení se otvírá porozumění paradoxně optimistického pohledu na hrůzu nahánějící vize budoucnosti.²⁵

Zatímco vyjadřovacím prostředkem starozákonních proroků bylo slovo, apokalypsa bývá vyjádřena vizí, byť popsanou, nikoli namalovanou. Janova vize má charakter snů, místy nočních můr a znázorňuje symbolicky celou skutečnou podstatu sdělení, kterou lze stěží vyjádřit slovy.²⁶

Dopisy adresované církvím poukazují na inspiraci epištolami apoštola Pavla.²⁷ Jan například používá obvyklý způsob pozdravu z Pavlových dopisů „milost vám a pokoj“.²⁸ Jde o řecko-židovský pozdrav vzniklý spojením řeckého slova charis (milost), dosazeného místo obvyklého řeckého pozdravu chairein (Bud' zdrav!), a obvyklého židovského pozdravu shalom (pokoj). Tento pozdrav představuje cestu k mezikulturnímu smíření. „Milost (hebrejsky chesed) má co do činění se smlouvou věrnosti, která se projevuje mocnými činy v dějinách spásy. Pokoj (hebrejsky shalom) hovoří o úplném smířujícím pokoji, který pramení z Boží milosti.“²⁹

23 HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 22.

24 Zj 1,3.

25 HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 22-23.

26 MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 10-11.

27 HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 22.

28 Zj 1,4; Ř 1,7.

29 BAILEY. *Paul through Mediterranean Eyes: Cultural Studies in 1 Corinthians*. 2011, s. 61, přeloženo autorkou.

2.2 Komentáře

Nejobsáhlejší dílo mezi mnou zvolenými autory nabízí David E. Aune, který podrobně zpracovává Apokalypsu ve třech svazcích. Knihy poprvé vyšly v rámci projektu *Word Biblical Commentary* v roce 1997. Jsou jimi *Word Biblical Commentary. Revelation 1-5, Volume 52A*; *Word Biblical Commentary. Revelation 6-16, Volume 52B* a *Word Biblical Commentary. Revelation 17-22, Volume 52C*. Komentáře této řady jsou určeny primárně k teologickému odbornému vzdělávání. Originály jsou psány záměrně pouze v anglickém jazyce. V těch svých Aune zahrnuje vlastní kompletní překlad Zjevení z řečtiny. Ten je do jisté míry ovlivněn autorovými názory na text, které následně vědecky zdůvodňuje a doplňuje o alternativní odborné výklady dalších badatelů. K tomu přikládá obsáhlou bibliografii. Velikou předností tohoto díla pro mne bylo, že se Aune věnuje všem hříchům ze seznamu, některým z nich velmi podrobně. Také disponuje citem pro rozlišování rozdílností a provázaností židovské a křesťanské tradice.³⁰

G. K. Beale psal knihu *The book of Revelation: a commentary on the Greek text* mezi léty 1987-1995 a v roce 1999 ji vydalo britské nakladatelství Paternoster press. Cílem knihy je pomáhat čtenářům hledat a nalézat význam Zjevení v souladu s církevním postojem. Autor se domnívá, že jeho správný výklad tkví ve zkoumání narážek ve Starém zákoně a v porovnání, v jakém smyslu byly Janem použity. Beale svůj kompletní překlad Zjevení nenabízí. Pro svou práci používá vlastní překlady, anglický překlad bible *New American Standard Bible* (NASB) a pro řecký text NA26.³¹

W. J. Harrington je dominikánský autor, který své dílo *Sacra Pagina Series. Vol.16, Revelation* zhotovil v prestižní katolické řadě novozákonních komentářů. Vydáný byl v angličtině v roce 1993. Při své práci používám jeho překladu do českého jazyka od Jiřího Gračka, který byl vydán Karmelitánským nakladatelstvím v roce 2012 pod názvem *Kniha Zjevení*. Graček přebírá překlad knihy Zjevení z některých liturgických textů V. Bognera. Pokud se Bogner ubírá jiným směrem než Harrington, potom překládá Graček Harringtona do poznámek. U apokryfních textů používá vícero zdrojů. Křesťanský, resp. katolický přístup autora je znatelný ve zpracování některých náboženských témat, jako např. liturgie a eucharistie.³²

30 AUNE. *Word Biblical Commentary. Revelation 1-5, Volume 52A*. 1997.

31 BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s. xxii.

32 HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 8, 11.

Anglicky psaný nový překlad s výkladem od Craiga R. Koesterera *Revelation: a new translation with introduction and commentary* vyšel v roce 2014, a to v rámci projektu, který se věnuje překladům a komentářům biblických knih za pomoci badatelů hlásících se k rozdílným křesťanským směrům a judaismu a pocházejících z různých koutů světa. Koester vnímá rozdíly mezi Janovými čtenáři v průběhu historie. Je otevřený vůči specificky zaměřenému či vědecky menšinovému smýšlení a apriori nezavrhne žádný názor. U výkladů, které hodnotí jako málo pravděpodobné, uvádí důvody, které jej k těmto soudům vedou, s odkazy na odbornou literaturu. Ocenila jsem zpracování raně křesťanských tradic, a to zejména pavlovské a synoptické.³³

Zjevení Janovo od Jiřího Mrázka je jedním ze svazků řady českých ekumenických komentářů k Novému zákonu, která nabízí pohledy autorů různých křesťanských tradic. Kniha postupně v několika částech předkládá celý překlad textu Apokalypsy přebraný z ČEP. Ten dále dělí na malé celky, které postupně vysvětluje. Autor tohoto svazku je evangelický teolog a vysokoškolský pedagog, který zamýšlí předložit čtenáři hlavní podstatu Janova sdělení. Zaměřuje se na důležité pasáže knihy a nejvíce pravděpodobné teorie bez dalších přidaných informací, které by odbíhaly od podstatného, a dílo tak působí harmonickým dojmem. Rozsahem náleží ke kratším, ale zároveň nejvíce uceleným komentářům, a tak je mimo studijní účely vhodný i pro laiky.³⁴

33 KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014.

34 MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009.

3 Nebeský Jeruzalém

Zj 22,15 umísťuje některé lidi vně: „Venku zůstanou...“³⁵ Mimo čeho nebo koho vlastně zůstanou? Místo, kam se každý nedostane, je naprosto unikátní. Lze si jej představovat v duchovní symbolické rovině, ve „virtuální realitě“ Janovy vize, i jako jejich kombinaci. Může jím být místo naplněné Boží přítomností a jeho věrnými.³⁶ U Jana neznamena místo nějaký topograficky vyměřitelný pozemek, ale „situaci s časovým rozsahem“.³⁷ Jeho protikladem je Babylón, jak nazývá Řím Jan podle starozákonního hříšného Babylónu, který je spojován se zničením prvního jeruzalémského chrámu³⁸ a s lidskou pýchou, která člověka dohnala k pokusu vystoupat až do nebe. Tato troufalost však skončila Božím trestem a pohromou.³⁹ Svaté město naopak sestupuje z nebe od Boha⁴⁰ a „Boží přítomnost“ v něm zůstává. Je možné, že směřuje na místo, kde se nachází Jan.⁴¹

Vyměření města je úkolem anděla ve Zj 21,15.⁴² Zeměměřičů se vyskytuje v bibli více. Kromě Zjevení provádí svou práci i ve Starém zákoně.⁴³ Ve Zj 11,1 je pověřen Jan, aby vyměřoval rákosovou mírou chrám.⁴⁴ Jeruzalémský chrám byl však v té době už zbořen a ti, kteří v něm hledali útočiště před nepřáteli, uhořeli.⁴⁵ Každé z vyměřování je popsáno odlišným způsobem, ale přesto v nich můžeme vnímat souvislosti. Pověření neměří místo pro stavbu, ale to, co bylo někdy postaveno, i když se to už na svém původním místě nemusí nalézat. Jejich počínání je symbolické a představuje Boží ochranu nad těmito místy i nad lidmi, kteří v nich zahynuli.⁴⁶

Pro určení velikosti města a hradeb používá anděl zlatou míru. Jan nás informuje o rozměrech a tvaru města. Ze situace jednoznačně nevyplývá, že by mu anděl čísla diktoval, každopádně je Jan zná. Velikost města je obrovská, dvanáct tisíc měř.⁴⁷ Číslo symbolicky odkazuje k dvanácti izraelským kmenům a dvanácti apoštolům.⁴⁸ Jeho přepočítaný rozměr by

35 Zj 22,15.

36 Srov. KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 828-829.

37 THOMPSON. *The Book of Revelation. Apocalypse and Empire*. 1990, s. 85-86, přeloženo autorkou.

38 Srov. HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 24.

39 Iz 13-14.

40 Zj 3,12.

41 Srov. HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 237.

42 Zj 21,9.15.

43 Srov. Ez 40-42; Za 2,5.

44 Zj 11,1.

45 MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 118.

46 Ibid., s. 118-119, 230.

47 Zj 21,16.

48 HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 238.

mohl mít 2 400 kilometrů.⁴⁹ Hradba Nového Jeruzaléma měří „sto čtyřicet čtyři loket lidskou mírou, kterou použil anděl“.⁵⁰ Tento rozměr by se dal přepočítat zhruba na 70 metrů.⁵¹ Není jisté, zda míra, kterou anděl bere, je udávána v lidských nebo andělských loktech. Loket je míra kolem půl metru, od loketního kloubu po konec ukazováčku, a může se u jednotlivých lidí lišit. Město měřené andělskými lokty by mohlo být větší, pokud by byli andělé obrovskými bytostmi.⁵² Číslo sto čtyřicet čtyři nemuselo ukazovat pouze k rozměrům města, ale mohlo v sobě nést ještě i jiný význam důležitý pro člověka, obdobně jako v sobě nese číslo šest šest šedesát šest, které označuje šelmu.⁵³ Rozměry města ukazují, že je skutečně obrovské, a že není pravděpodobné, aby tak velikánské město bylo určeno jen elitě.⁵⁴ Město má půdorys čtverce, ale je zmíněna i jeho výška, která má stejný rozměr jako jeho délky, takže může vypadat jako krychle, případně jako pyramida.⁵⁵ Harrington upozorňuje, že krychle je dokonalý tvar, který měl i svatostánek v chrámu krále Šalamouna.⁵⁶

Základy hradeb tvoří dvanáct druhů drahokamů s dvanácti jmény apoštolů.⁵⁷ Podobnost s použitím kamenů je i ve Starém zákoně, kde je kněžský „náprsník Božích rozhodnutí“ složen z dvanácti vzácných kamenů vsazených do zlata.⁵⁸ V Edenu byl ozdoben devíti drahokamy týrský král.⁵⁹ Pokud byly při stavbě používány vzácné kameny, dávaly se na odív do horních částí. To, že jsou drahokamy použity do samotných základů, naznačuje, že se jedná o diametrálně jiné město, než pozemské.⁶⁰

To potvrzuje i absence chrámu, který v řecko-římských městech býval obvyklým místem společenského života.⁶¹ Chrámem Nového Jeruzaléma je Bůh a Beránek, kteří ho osvětlují svojí přítomností tak, že je v něm stále světlo a den, a proto není potřeba brány nikdy zavírat.⁶² Příslib Božího světla se objevuje i v Izaiáši: „Už nebudeš mít slunce za světlo dne, ani jas měsíce ti nebude svítit. Hospodin ti bude světlem věčným...“⁶³

49 MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 231.

50 Zj 21,17.

51 MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 232.

52 Srov. AUNE. *Word Biblical Commentary. Revelation 17-22, Volume 52C*. 1998, s. 1162.

53 Srov. AUNE. *Word Biblical Commentary. Revelation 17-22, Volume 52C*. 1998, s. 1163.

54 Srov. MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 231.

55 Zj 21,16; srov. MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 232.

56 Srov. 1Kr 6,20; HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 237.

57 Zj 21,14,19; srov. Mt 16,18.

58 Ex 28,15-20; Ex 39,8-13; srov. KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 817.

59 Ez 28,12-13; srov. KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 817.

60 Srov. KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 817.

61 Ibid., s. 831.

62 Zj 21,23-25.

63 Iz 60,19.

Celé hradby jsou vybudovány z jediného kamene - jaspisu, město i náměstí ze zlata, které září a je průsvitné stejně jako jaspis v hradbách.⁶⁴ Záře prostupuje skrze průzračný materiál i ven, umožňuje poutníkům, aby k ní našli cestu, a těm, kteří chtějí zůstat vně, aby nekonfliktně žili své životy v Božím světle.⁶⁵ Vevnitř se nachází Izrael a církve, venku celé národy a jejich králové.⁶⁶

Na dvanácti branách je napsáno dvanáct jmen „pokolení synů Izraele“.⁶⁷ Brány jsou umístěny po třech na každé světové straně v uvedeném pořadí: východ, sever, jih a západ. Motiv vstupu ze čtyř světových stran je zpracován i u Lukáše, kde během cesty vedoucí k Jeruzalému hovoří Ježíš o těch, kteří se budou, a těch, kteří se nebudou účastnit Božího království.⁶⁸ „A přijdou od východu i západu, od severu i jihu, a budou stolovat v Božím království.“⁶⁹ Zatímco u Ezechiela odchází dvanáct kmenů Izraele směrem ven na přidělená území,⁷⁰ tak u Jana směřují pocestní dovnitř.⁷¹ Pro to, že jsou brány určeny zejména pro vstup, hovoří i použitá předložka, která znamená, že vedou „από (od)“, nikoli do čtyř světových stran.⁷² Brány města jsou stále otevřeny a nikdy se nezavírají.⁷³

64 Zj 21,18.21; MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 235-236.

65 Srov. Iz 60,1-3; srov. HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 239; srov. MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 237.

66 MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 237.

67 Zj 21,12.

68 L 13,22-30.

69 L 13,29.

70 Ez 48,29-34.

71 HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 237, 241.

72 MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 229.

73 Zj 21,25.

4 Předpoklady k přijetí do Nového Jeruzaléma

Jan nenabízí souhrnný seznam pozitivních charakteristik, který by dával jistotu pro povolení ke vstupu, v kontrastu se seznamem těch, kterým je vstup zapovězen.⁷⁴ Předpoklady vyznívají z textu průběžně a Apokalypsa své čtenáře a posluchače do svatého města opakovaně zve a láká: „Tomu, kdo žízní, dám napít zadarmo z pramene vody živé.“⁷⁵ Průchod branou se může zdát na první pohled snadný, pro povolení ke vstupu tak stačí pociťovat žízeň, která je patrně metaforou pocitu vlastní nedokonalosti.⁷⁶ Podle Harringtona žádné křesťanské společenství nebylo zcela bez chyby.⁷⁷ Zdá se však, že každý člověk či křesťanské společenství si svou nedokonalost nepřiznává. Laodicejští říkali: „Jsem bohat, mám všechno a nic už nepotřebuji!“⁷⁸ Za toto tvrzení dostali napomenutí a výzvu k pokání.⁷⁹

V sedmeru blahoslavenství jsou požehnáním označeni ti, kteří mohou očekávat odměnu za svoji poslušnost vůči Bohu.⁸⁰ Přidaná požehnání za prorockými či právními texty měla motivovat k jejich dodržování.⁸¹ Blahoslavenství ve starozákonní literatuře i v Ježíšových slovech ponoukají k dobrému jednání použitím paradoxů.⁸²

V sedmi dopisech církvím je sedmkrát slíbena odměna vítězům.⁸³ Boj probíhá mezi satanem na jedné straně a Bohem, zmrtvýchvstalým Kristem a jeho věrnými na druhé straně. Pro vítězství v Apokalypse je nutné dokázat přijmout soužení a následovat příklad zabitého Beránka. Není nutné, aby se mučedníkem stal každý, ale je potřeba ve svém boji vytrvat.⁸⁴

Čtvrté blahoslavenství náleží svědkům přicházejícího svatého města: „Blaze těm, kdo jsou pozváni na svatbu Beránkovu.“⁸⁵ Proroci Starého zákona přirovnávají Izrael k Hospodinově nevěstě a smlouvu mezi nimi k manželství.⁸⁶ Ježíš hovoří o hostině v nebeském království jako o svatební,⁸⁷ sebe staví do role ženicha⁸⁸ a během společné večeře

74 Srov. MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 225.

75 Zj 21,6.

76 MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 225.

77 HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 72.

78 Zj 3,17.

79 Zj 3,17-19.

80 Zj 1,3; 14,13; 16,15; 19,9; 20,6; 22,7.14; AUNE. *Word Biblical Commentary. Revelation 1-5, Volume 52A*. 1997, s. 10-11.

81 HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 246.

82 Mt 5,3-11; L 6,21-23; L 12,37-38; srov. MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 19.

83 Zj 2,7; 2,11; 2,17; 2,28; 3,5; 3,12; 3,21.

84 Srov. Zj 1,9; srov. HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 71, 104-105, 138.

85 Zj 19,9.

86 Srov. Iz 54,5; Ez 16,8.

87 Mt 22,1-14.

88 Mt 9,15; Mk 2,19; L 5,34.

s učedníky dává příslib jejího nebeského pokračování:⁸⁹ „...budu s vámi pít kalich nový v království svého Otce.“⁹⁰ Pavel představuje jako nevěstu církve.⁹¹ Jan používá motivy svatební hostiny, ženicha i nevěsty. Beránkovou nevěstou jsou ti, které on vykupuje krví.⁹² K nevěstě ozdobené pro svého ženicha je přirovnán i přicházející Jeruzalém.⁹³ Dalšími aktéry svatební hostiny, mezi které lze přiřadit i Beránkovy věrné, jsou svatební hosté.⁹⁴

Sedmé blahoslavenství říká: „Blaze těm, kdo si vyprali roucha, a tak mají přístup ke stromu života i do bran města.“⁹⁵ Bránami města jsou myšleny brány nebeského města.⁹⁶ Praní roucha (paradoxně bělení) probíhá v krvi Beránka.⁹⁷ Podle Harringtona je jím myšleno nejen mučednictví, ale i smytí (hříchů) křtem. Strom života dle něj zase připomíná eucharistii, která obdobně jako křest opravňuje ke vstupu.⁹⁸

Slíbená odměna za první vítězství v dopise Efezským v sobě odráží poslední sedmé blahoslavenství: „Tomu, kdo zvítězí, dám jíst ze stromu života v Božím ráji.“⁹⁹ Obdobné téma je rozvinuto i ve Starém zákoně.¹⁰⁰

Efezským je vytýkán jeden nedostatek a tím je úbytek či ztráta lásky. „Ale to mám proti tobě, že už nemáš takovou lásku jako na počátku. Rozpomeň se, odkud jsi klesl, navrať se a jednej jako dřív. Ne-li, přijdu na tebe a pohnu tvým svícem z jeho místa, jestliže se neobrátíš.“¹⁰¹ Na to, co znamená počáteční láska a odklon od ní, nabízejí autoři mnoho pohledů, stejně jako na důsledky úpadku. Podle Harringtona představuje agapé, tedy specifickou křesťanskou lásku k bližnímu a Bohu.¹⁰² Beale v ní vidí zapálení pro Ježíše a svědectví o něm, které může být spojeno s nedostatečným využitím duchovních darů, skrze které se ono svědectví projevuje.¹⁰³ Možná, že ztracená láska reflektuje druhou generaci efezské církve, která nepokračovala ve svědectví Ježíše tak horlivě jako její předchůdci.¹⁰⁴ Také může poukazovat na skutečnosti, které se odehrály v rajské zahradě.¹⁰⁵ Mrázek

89 Mt 26,17- 29.

90 Mt 26,29; srov. Mt 8,11; 25,1-13.

91 2K 11,2; Ef 5,25.

92 HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 208-209; srov. Zj 5,9; 7,14; 14,3-4; 19,7-8.

93 Zj 21,2.

94 Zj 19,9; MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 205-206.

95 Zj 22,14.

96 Zj 21,10.12-13; 21,21.25.

97 Zj 7,14.

98 HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 247, 250; srov. Zj 2,7; 22,2.

99 Zj 2,7.

100 Srov. Gn 2,8-9; Ez 47,12.

101 Zj 2,4-5.

102 HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 73.

103 Srov. BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s. 230-231.

104 BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s. 232.

105 Srov. MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 39-40; srov. Gn 1- 4.

upozorňuje i na hypotézu Pokorného, se kterou se však sám neztotožňuje, podle které je onou láskou Pavel a s ním spojený paulinismus.¹⁰⁶ I kdyby Jan Pavlovo učení sám nezastával nebo neznal, jak namítá Mrázek, tak se přesto dočkal se svým dopisem u efezské církve kladného přijetí.¹⁰⁷ Podle Pavla představovala láska nezbytný základ, bez kterého nebylo na čem stavět:¹⁰⁸ „Kdybych mluvil jazyky lidskými i andělskými, ale lásku bych neměl, jsem jenom dunící kov a zvučící zvon.“¹⁰⁹ Za úpadek lásky hrozí efezské církvi ztráta výsadního postavení mezi ostatními, případně její úplné vymizení. „... pravověrnost nemůže nahradit skutky lásky.“¹¹⁰ Křesťanské společenství je povoláno k tomu, aby bylo lampou svědectví. Pokud nebude svítit, což znamená vykonávat svědectví, bude jeho lampa odstraněna.¹¹¹ Církev, která nebude plnit svůj účel, zanikne. Její úkol převezme někdo jiný.¹¹² I když dopis varuje Efezské, že mohou ztratit „vše“, tak přesto nehovoří o sérii trestů s nápravnou funkcí, než „jen“ o následku za jednání, resp. nejednání.¹¹³ Domnívám se, že důsledek absence lásky, je natolik zásadní, že je oprávněné považovat lásku za pozitivní nutnost, bez které se v cestě do Nového Jeruzaléma nedá pokračovat.

Pátá z odměn vítězům slibuje: „Kdo zvítězí, bude oděn bělostným rouchem a jeho jméno nevymažu z knihy života...“¹¹⁴ Zj 13,7-8 naopak hovoří o těch, kteří v ní nemají jména zapsána už od počátku světa. Jsou to ti, kteří klekají před šelmou s číslem šest set šedesát šest.¹¹⁵ Během soudu bude kniha života otevřená spolu s dalšími knihami.¹¹⁶ Lidé mají za své vlastní činy zodpovědnost, a proto budou otevřeny také knihy, které jejich skutky zaznamenávají. V knize života jsou zapsána jména občanů Nebeského Jeruzaléma. Zápisy jmen v ní podléhají pouze Boží vůli. Člověk má svobodnou volbu a svou příčinou si může jméno z knihy života vymazat.¹¹⁷ „...lidé jsou souzeni podle svých skutků, avšak spása přesto zůstává darem.“¹¹⁸ Ty, kteří nebudou mít zapsáno jméno v knize života, čeká smrt v ohnivém jezeře.¹¹⁹ V této druhé smrti je možné vidět „definitivní konec všech věcí a lidí“, kteří do

106 Ibid., s. 37-38.

107 Srov. BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s. 232.

108 1K 13,1-3; srov. Mt 22,37-40.

109 1K 13,1.

110 HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 73.

111 BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s. 230-231; srov. Př 13,9; Mt 5,14-16.

112 MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 38.

113 Srov. Zj 2,22-23; 3,19-20.

114 Zj 3,5.

115 Zj 13,1.4.7-8.18; 17,8.

116 Zj 20,12.

117 HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 85, 226-228, srov. Mrázek, s. 150.

118 HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 227.

119 Zj 20,14-15.

svatého města nepatří.¹²⁰ Pro „občanství“ v Novém Jeruzalémě je tedy zapotřebí nejen od počátku mít, ale i si udržet jméno v knize života, což nelze bez Boží milosti.

120 HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 228; srov. Zj 21,27.

5 Vyloučení z Nového Jeruzaléma

„Venku zůstanou nečistí, zaklínači, smilníci, vrahové, modláři – každý, kdo si libuje ve lži.“¹²¹ Tento výrok definuje ty, kteří se dovnitř nedostanou. Badatelé při jeho výkladu pracují současně se dvěma předcházejícími verši, či k nim rovnou odkazují.¹²² Těmito dvěma verši jsou Zj 21,8: „Avšak zbabělci, nevěrní, nečistí, vrahové, cizoložníci, zaklínači, modláři a všichni lháři najdou svůj úděl v jezeře, kde hoří oheň a síra. To je ta druhá smrt.“¹²³ a Zj 21,27: „A nevstoupí tam nic nesvatého ani ten, kdo se rouhá a lže, nýbrž jen ti, kdo jsou zapsáni v Beránkově knize života.“¹²⁴ Celkovou situaci lze schematicky vyjádřit takto:¹²⁵

Zj 22,15		nečistí	zaklínači	smilníci	vrahové	modláři	každý, kdo si libuje ve lži
Zj 21,8	zbabělci	nečistí	zaklínači	nevěrní cizoložníci	vrahové	modláři	všichni lháři
Zj 21,27	ten, kdo se rouhá a lže						

Na rozdíl od dopisů adresovaných andělům církví Efezu, Pergamu či Thiatir, které varují před důsledky, jestli se adresáti nezačnou chovat tak, jak by bylo záhodno,¹²⁶ se Jan v těchto třech seznamech (Zj 22,15, Zj 21,8 a Zj 21,27) spokojuje s prostým konstatováním faktu, že jsou některé skupiny vyraženy. Tímto může vzbuzovat dojem, že se stane pro určité osoby vyloučení z Nového Jeruzaléma definitivním údělem. Beale si všímá kontrastu mezi požehnáním v úvodu těm, kteří zjevení poslouchají, a prokletím v závěru těm, kteří ho neposlouchají. Toto však považuje za formální záležitost, navíc ovlivněnou vynuceným reagováním na další text.¹²⁷ Částečně se zde může jednat i o navázání na židovskou tradici, při které bylo potřeba vyloučit ze země každého cizince, což můžeme sledovat např. i v apokryfním žalmu Šalamouna 17,21.¹²⁸ V něm je vzýván Bůh, aby vzbudil krále, syna Davidova, od kterého se dále očekává, že zbaví Jeruzalém nežidů, kteří přivolávají Boží hněv.

¹²¹ Zj 22,15.

¹²² Srov. AUNE. *Word Biblical Commentary. Revelation 17-22, Volume 52C*. 1998, s. 1222; srov. BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s. 1141; srov. HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 250; srov. MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 246.

¹²³ Zj 21,8.

¹²⁴ Zj 21,27.

¹²⁵ Slova jsou převzata podle ČEP a pořadí ve Zj 21,8 je změněno.

¹²⁶ Zj 2,4-5, Zj 2,14-16 a Zj 2,20-23.

¹²⁷ BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s. 1122.

¹²⁸ AUNE. *Word Biblical Commentary. Revelation 17-22, Volume 52C*. 1998, s. 1222.

Mezi těmi, které je potřeba eliminovat, jsou nespravedliví vládci, hříšníci a národy bez zákona.¹²⁹ Text vyloučení v Šalamounově žalmu zní:

„...vzbud' jim krále,...aby rozdrtil nepravé vládce, aby očistil Jeruzalém od pohanů, kteří jej pošlapali k jeho zhoubě, aby moudře a spravedlivě vyhnal hříšníky z dědičného údělu, rozdrtil zpupnost hříšníků jako nádobu hrnčířovu, železným prutem rozdrtil samu jejich podstatu, slovem svých úst zničil národy páchající bezpráví, aby až pohrozí, obrátil národy na útěk před svou tváří a usvědčil hříšníky ze smyšlení jejich srdce.“¹³⁰

Verše 21,8 a 21,27 je možno chápat v pastoračním smyslu, když vyzývají k odstranění všeho zlého, co do nového Božího království nepatří.¹³¹ V Novém Jeruzalémě už nebude prostor ani pro žádný rušivý element, marnost nebo plané naděje.¹³² Život zproštěný od hříchu bude až ve svatém městě, ale úsilí o jeho odstranění se musí projevovat už nyní.¹³³ Důraz na konečný soud v Epilogu má patrně přivést lidi k poslušnosti, která je předpokladem pro jejich spasení.¹³⁴ Bůh si všímá lidské snahy, avšak zásluha za spasení náleží Bohu a Beránkovi bez ohledu na lidské konání.¹³⁵

Nebeský Jeruzalém je realita, která přesahuje pozemský rozměr, a není vybudována člověkem. Na rozdíl od lidského budování babylonské věže směrem vzhůru do nebe, dochází k sestupu svatého města dolů k člověku.¹³⁶ Nepřijatými tak mohou být pravděpodobně ti, na které toto město nesestoupí, tedy ti, kteří jsou vyloučeni z Boží přítomnosti.¹³⁷

Na seznamu těch, které toto svaté město nepojme, je vyjmenováno ve Zj 22,15 šest kategorií. Jednotlivým skupinám se badatelé věnují v různé intenzitě a připisují jim rozdílnou váhu a význam. Jejich členy nazývají různě a souhrnně je označují za hříchy a hříšníky,¹³⁸

129 Žšal 17,21-25; SOUŠEK. *Knihy tajemství a moudrosti: Mimobiblické židovské spisy: Pseudoepigrafy*. 1. 1998, s. 379.

130 Žšal 17,21-25.

131 HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 235, 242-243, 239.

132 Srov. MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 225.

133 Srov. HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 235.

134 BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s. 1122.

135 HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 242-3.

136 MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 227, 228.

137 Srov. KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 833.

138 AUNE. *Word Biblical Commentary. Revelation 17-22, Volume 52C*. 1998, s. 1222; srov. BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s. 1060.

neřesti¹³⁹ či „filtr“.¹⁴⁰ „Seznam neřestí je souhrnem příznačných hříchů, před kterými Jan varoval církev.“¹⁴¹ Nikdo se na něm neocitá nedopatřením.¹⁴²

Na rozdíl od Jana, který vzájemné pořadí skupin explicitně nezdůvodňuje, badatelé vysvětlují jeho smysl a hodnotí i vývoj a napětí mezi verši Zj 21,8, 21,27 a 22,15. Beale upozorňuje, že jsou lháři na konci všech tří seznamů, což zdůrazňuje jejich pokrytectví.¹⁴³ Čarodějnictví může asociovat vraždu a nemorálnost i mimo seznam, na kterém se nachází uprostřed nich.¹⁴⁴ Na seznamu ve 21,8 Mrázka zaskočili na čelní pozici zbabělci následovaní nevěrnými. Je to patrně i proto, že sám nezahrnuje zbabělce mezi ty, „kterým se něco nepovedlo nebo kteří provedli něco špatného“. Přesto se jedná o „dvě nejhorší životní selhání.“ Mrázek také upozorňuje na badatelskou shodu, kdy je potřeba číst tento seznam z pohledu utiskovaných křesťanů římskou společností, kteří se museli vypořádat s otázkou císařského kultu a hrozby pronásledování.¹⁴⁵

Verš 22,15 vyostřuje 21,8. „Každý, kdo má zálibu v páchání lži“ je vyhocenější označení, než „všichni lháři“. Je to proto, že ve 22,15 se už lež stává „druhou přirozeností“ člověka.¹⁴⁶ Mezi 21,8 a 21,27 je klesající tendence. Ohnivě jezero už není ve 21,27 zmíněno.¹⁴⁷ Motiv ohnivého jezera ve 21,8 nekončí, ale trvá věčně. Navazuje už na vyhnání z ráje v Gn 3,23-24 a je místem či nemístem vně Nového Jeruzalému. „Nové stvoření a město jsou pravděpodobně synonymní pojmy.“¹⁴⁸ 21,27 pořád hovoří o těch samých, kteří jsou poslání do ohnivého jezera ve 21,8, jen to znova nezmiňuje. Tyto dva verše jsou spolu s dalšími v interakci a „vytvářejí napětí“ mezi spásou, která vyplývá ze svitku života, a zodpovědností za vlastní činy.¹⁴⁹ Před branami Jeruzaléma je člověk pořád v ohrožení, že přijme zlo za vlastní, a tím se sám vyloučí z Boží přítomnosti.¹⁵⁰

139 AUNE. *Word Biblical Commentary. Revelation 17-22, Volume 52C*. 1998, s. 1222; srov. BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s.1059.

140 MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 246.

141 BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s. 1059, přeloženo autorkou.

142 Srov. *ibid.*, s.1142.

143 *Ibid.*, s. 1141, 1142.

144 Srov. KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 470.

145 MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 225-226.

146 HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 250.

147 MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 238.

148 BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s. 1142, přeloženo autorkou.

149 KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 810, přeloženo autorkou.

150 Srov. *ibid.*, s. 833.

5.1 Nečistí (psi)

Psi ve Zj 22,15 (v ČEP jsou přeloženi jako nečistí) nahrazují hned tři první položky na seznamu hříšných ze Zj 21,8, tj. zbabělce, nevěrné a nečisté.¹⁵¹ Slovo pes byla v židovském prostředí častá urážka s širokým záběrem použití. V bibli k nim mohou být přirovnáni např. mužští prostitutí a další sexuálně nemorální osoby.¹⁵² „Nepřineseš nevěstčí mzdu ani psovskou odměnu do domu Hospodina...“¹⁵³ Mzdou psa je myšlena odměna, kterou dostávali prostitutí v modlářských chrámech.¹⁵⁴ Psi ve Zj 22,15 mohou představovat i „mužské homosexuály, pederasty nebo sodomity“.¹⁵⁵ To odpovídá i verši 21,8, který je s 22,15 souvztažný, ve kterém se píše o těch, „kteří jsou znečištěni“.¹⁵⁶ „...muži s muži provádějí hanebnosti a tak sami na sobě dostávají zaslouženou odplatu za svou scestnost.“¹⁵⁷ Dále jsou jimi označováni hlupáci,¹⁵⁸ nevěřící,¹⁵⁹ ti, kteří pohrdají evangeliem či jej odmítají,¹⁶⁰ anebo nečiní pokání.¹⁶¹ Také jsou jimi nazýváni heretici:¹⁶² „Pes se vrátil k vlastnímu vývratku“ a umytá svině se zase válí v bahništi.“¹⁶³ Další urážky se vztahují na Pavlovy odpůrce:¹⁶⁴ „Dejte si pozor na ty psy, dejte si pozor na ty špatné dělníky, dejte si pozor na tu ,rozřizku““!¹⁶⁵ Touto urážkou Pavel počastoval některé z filipských žido-křesťanů, kteří se hlásili k církvi, ale svým smýšlením a chováním ji poškozovali.¹⁶⁶

Na psa se dívají jednotlivé kultury velmi rozdílně. V příslovích je nazýván nejlepším přítelem člověka, někteří lidé ho považují za člena své rodiny nebo dokonce za náhradní dítě. Ani ve staré židovské společnosti nebyl vztah lidí ke psům pouze negativní. Psi byli bráni jako užiteční pomocníci, kteří hlídali domovy a stáda.¹⁶⁷ Důvodem, proč bylo označení

151 BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s. 1142.

152 Dt 23,19; srov. KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 842.

153 Dt 23,19.

154 BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s. 1142.

155 AUNE. *Word Biblical Commentary. Revelation 17-22, Volume 52C*. 1998, s. 1222.

156 Zj 21,8; AUNE. *Word Biblical Commentary. Revelation 17-22, Volume 52C*. 1998, s. 1222-1223.

157 Ř 1,27.

158 Př 26,11.

159 BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s. 1141.

160 Srov. Mt 7,6; Srov. AUNE. *Word biblical commentary. Volume 52C, Revelation 17-22*. 1998, s. 957.

161 KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 843.

162 2P 2,20-22; KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 842- 843.

163 2P 2,21-22.

164 Srov. Fp 3,2; srov. AUNE. *Word biblical commentary. Volume 52C, Revelation 17-22*. 1998, s. 957.

165 Fp 3,2. Rozřizka je slovní hříčka, která vznikla spojením slov rozřezávat a obřizka. „Ti, kdo prosazují obřizku jako součást víry, rozdělují, rozřezávají církev ...“ Viz *Nový zákon s výkladovými poznámkami: český ekumenický překlad*. 1991, s. 347.

166 Fp 3,2-3; srov. BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s. 1141.

167 AUNE. *Word Biblical Commentary. Revelation 17-22, Volume 52C*. 1998, s. 1223.

pes používáno jako urážka, mohlo být to, že na něj bylo pohlíženo s pohrdáním, protože požírá to, co je nečisté,¹⁶⁸ a jedná podle svého živočišného pudu sebezáchovy obdobně jako šelma ze Zj 13,15-18.¹⁶⁹ Zákaz přivádět psi do Jeruzaléma neplatil kvůli tomu, že je pes rituálně nečisté zvíře, ale kvůli svému přirozenému chování, vlivem kterého vyhrabává zbytky masa a kostí, a to včetně obětních.¹⁷⁰

Aune přichází s myšlenkou, že pokud by byly psy myšleni ti skuteční, tzn. živočichové, šlo by o jediné nelidi napsané na seznamu.¹⁷¹ Podobu psa naopak nachází i tam, kde se o něm doslova nepíše. Psi jsou skryti v metafoře o požíráni těla nevěstky:¹⁷² „... oberou ji o všechno až do naha a budou rvát její tělo a spálí ji ohněm.“¹⁷³ To, že bude sežrána právě psy, vyplývá jednak z literární tradice, podle které nepohřbená těla požírají ve městě psi a venku ptáci,¹⁷⁴ což mohlo být v oné době obvyklé, a také z narážky na starozákonní královnu Jezábel, jejíž tělo pozrou psi poté, co jej nepřátelé vyhodí z okna.¹⁷⁵ Janova Jezábel ze Zj 2,20-23 nemusela být jinou ženou, ale pouhým metaforickým pokračováním té jedné a samé královny.¹⁷⁶ Příběhy novozákonní i starozákonní Jezábel mají něco společného a něco odlišného. Jezábel ve Starém zákoně i ve Zjevení přivádějí věřící do složité situace. Účastnit se jejich hostin a zároveň se distancovat od modloslužebnictví bylo problematické, obzvlášť pokud jídlo pocházelo z obětí pohanským bohům.¹⁷⁷ Proviněním obou dvou je smilstvo a nevěra vůči Bohu.¹⁷⁸ Starozákonní Jezábel nedostává na výběr a skončí odsouzena lidmi. Novozákonní Jezábel dostává čas na pokání a podléhá soudu Krista.¹⁷⁹ Symbolické pozření těla Jezábel (psem) vyjadřuje, že prostředky města získali jiní.¹⁸⁰ Nevěstka, která představuje Babylón ve Zj 17,16, má svoji paralelu v Ezechieli 23,26-29, kde je Jeruzalém přirovnán k nemravné ženě vyslečené do naha a vydané do rukou nepřátel, tj. bývalých milenců, které zavrhl. To, co po ní zbývá, tedy jeruzalémské obyvatelstvo, je spáleno ohněm. Město tak zůstává zpustlé a nahé.¹⁸¹

168 KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 842.

169 BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s. 1141.

170 AUNE. *Word Biblical Commentary. Revelation 17-22, Volume 52C*. 1998, s. 1223.

171 Ibid., s. 1222.

172 Zj 17,16; srov. Zj 18,8; AUNE. *Word Biblical Commentary. Revelation 17-22, Volume 52C*. 1998, s. 957.

173 Zj 17,16.

174 Srov. 1Kr 14,11; 1Kr 16,4; 1Kr 21,24.

175 Srov. 1Kr 21,23-24; 2Kr 9,10; 2Kr 9,36-37.

176 AUNE. *Word Biblical Commentary. Revelation 17-22, Volume 52C*. 1998, s. 957; KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 307, 680.

177 Srov. KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 306.

178 MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 51.

179 KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 307.

180 Srov. ibid., s. 680.

181 Srov. Ez 16,37-39; 23,10.26-29; srov. KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 680.

Výjimečné události, během nichž Ježíš používá přirovnání ke psu, zachycují Matouš i Marek.¹⁸² Dochází k nim poblíž Týru a Sidónu, kde se místní žena obrací na Ježíše s prosbou o záchranu své posedlé dcery. Matouš ji popisuje jako Kananejku,¹⁸³ Marek jako Syrofeničanku.¹⁸⁴ S jejího označení vyplývá, že jde z židovského pohledu o pohanku.¹⁸⁵ Ježíš však na ženinu prosbu reaguje mlčením a po jejím dalším naléhání ji odmítá a přirovnává ke psu:¹⁸⁶ „Nesluší se vzít chléb dětem a hodit jej psům.“¹⁸⁷ Žena se nezříká přiděleného statutu, ale používá ho jako protiargument: „Ovšem, pane, jenže i psi se pod stolem živí z drobtů po dětech.“¹⁸⁸ Teprve na základě tohoto velkého projevu víry, kdy se nenechala zvíkat ani mlčením ani odmítnutím, se žena dočkala Ježíšova potvrzení uzdravení. Tento příběh ukazuje, že je dost potravy pro všechny a Izraelci se nemusí bát, že jim ty jejich vezme někdo jiný.¹⁸⁹

182 Mt 15,21-28; Mk 7,24-30.

183 Mt 15,22.

184 Mk 7,26.

185 Srov. MRÁZEK. *Evangelium podle Matouše*. 2011, s. 269.

186 Mt 23-26.

187 Mt 15,26.

188 Mk 7,28.

189 Srov. MRÁZEK. *Evangelium podle Matouše*. 2011, s. 272.

5.2 Zaklínači

Zaklínači se vyskytují v bibli jako součást několika negativních výčtů.¹⁹⁰ Ve Zjevení se nacházejí na obou delších seznamech hříšníků, tj. Zj 22,15 a 21,8. Graček je u Harringtona překládá jako čarodějníky.¹⁹¹

Slovo čarování, φαρμακεία, které je odvozeno ze stejného základu jako čaroděj, φάρμακος, se nachází ve verši 9,21.¹⁹² Ten obsahuje soupis závadného chování,¹⁹³ ve kterém setrvali ti, kteří se nepoučili z tragického sledu událostí ani po šestém zatroubení polnice:¹⁹⁴ „...neodvrátili se od svých vražd ani čarování, necudností ani krádeží.“¹⁹⁵

Používání čarovných nápojů se ocitá mezi důvody, které ospravedlňují zničení Babylónu:¹⁹⁶ „Tvoji obchodníci vládli světem a tvé čarovné nápoje mámily celé národy;“¹⁹⁷

V Listu Galatským dává Pavel čarodějnictví na seznam toho, co se nebude účastnit Božího království: „...necudnost, nečistota, bezuzdnost, modlářství, čarodějství, rozbroje, hádky, žárlivost, vášně, podlost, rozpory, rozkoly, závist, opilství, nestřídmost a podobné věci.“¹⁹⁸

O čarodějích a o tom, co s nimi souvisí, se hovoří i na několika místech Starého zákona.¹⁹⁹ V Malachiášovi jsou na seznamu mezi těmi, které čeká Boží soud: „... usvědčím cizoložníky a čaroděje, krivopřísežníky, utiskovatele námezdníků, vdov a sirotků, ty, kdo odpírají právo bezdomovci a mě se nebojí...“²⁰⁰

Deuteronomium vyjmenovává „specialisty“ na různé oblasti magie, a to v souvislosti s jejich nežádoucím výskytem na určitém místě. Jedná se o ty, kterým je zakázána přítomnost v zemi, kterou dostávají Izraelité. Mezi stávajícími obyvateli této země jsou provinilci proti tomuto zákazu, a to je důvodem, proč je Bůh vyhání a povyšuje nad nimi jiné.²⁰¹ „Ať se u tebe nevyskytne nikdo, kdo by provedl svého syna nebo svou dceru ohněm, věštec obírající se věštbami, mrakopravec ani hadač ani čaroděj ani zaklínač ani ten, kdo se doptává duchů

190 Srov. AUNE. *Word Biblical Commentary. Revelation 17-22, Volume 52C*. 1998, s. 1132.

191 HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 245.

192 Srov. AUNE. *Word Biblical Commentary. Revelation 17-22, Volume 52C*. 1998, s. 1132.

193 Srov. KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 469.

194 Zj 9,13.20-21.

195 Zj 9,21.

196 Srov. MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 202.

197 Zj 18,23.

198 Ga 5,19-21.

199 Srov. Ex 22,17; Dt 18,10-11; Jr 27,9; Mal 3,5.

200 Mal 3,5.

201 Dt 18,9-14; srov. AUNE. *Word Biblical Commentary. Revelation 17-22, Volume 52C*. 1998, s. 1223.

zemřelých, ani jasnovidec ani ten, kdo se dotazuje mrtvých.“²⁰² Aune nachází pro každého z nich jiné označení, komunikujícího s duchy zemřelých nazývá médiem a s mrtvými nekromantem.²⁰³

Protože lektvary čarodějů mají schopnost zabíjet lidi, mohou se jejich výrobci částečně překrývat nebo být zcela identičtí s vrahy či nemorálními.²⁰⁴ Slovo φάρμακον znamená lék i jed.²⁰⁵ Řecko-římská společnost měla z čarodějnictví obavy a formálně jej odsuzovala,²⁰⁶ což potvrzuje i vyrytý nápis na jedné z filadelfských budov, který vznikl přibližně počátkem prvního století. Tato budova sloužila soukromému náboženskému sdružení a sdělení, které nese, nepřímě hovoří o shodě v některých etických otázkách mezi křesťanskou a pohanskou společností. Nápis apeluje na osobní odpovědnost člověka a omezuje vstup těm, kteří by se mohli dopustit některé z forem nežádoucího chování, čímž připomíná i Janovy seznamy Zj 21,8 a 22,15.²⁰⁷ Hlavní body zákazu lze shrnout jako „1. lhaní nebo podvod, 2. různé formy magie, 3. různé formy nedovolených sexuálních aktivit a 4. potrat definovaný jako vražda dítěte“.²⁰⁸ Mezi zakázanými činnostmi na pohanském seznamu, který začíná přísahou ve jménu bohů, chybí v porovnání s Janem samozřejmě modlářství. Text přísahy zní:

„When men and women, whether free or slave, enter this building they should swear by all the gods that they bear no lies against man or woman, perform no malevolent magic [φάρμακον πονηρόν] or malevolent charms [...] against others, that they neither participate themselves nor advise others to participate in love philtres, abortions, contraception, nor anything else that kills children....Except for sexual relations with his own wife, a man must not defile a foreign woman whom a man has, whether free or slave, and a man must not corrupt a boy or a virgin or advise others to do so....A woman or man who violates these prescriptions may not enter this building.“²⁰⁹

202 Dt 18,10-11.

203 Srov. AUNE. *Word Biblical Commentary. Revelation 17-22, Volume 52C*. 1998, s. 1223.

204 Srov. KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 470.

205 AUNE. *Word Biblical Commentary. Revelation 6-16, Volume 52B*. 1998, s. 544.

206 Srov. KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 470.

207 Srov. AUNE. *Word Biblical Commentary. Revelation 17-22, Volume 52C*. 1998, s. 1132; srov. KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 470.

208 Srov. AUNE. *Word Biblical Commentary. Revelation 17-22, Volume 52C*. 1998, s. 1132, přeloženo autorkou.

209 AUNE. *Word Biblical Commentary. Revelation 17-22, Volume 52C*. 1998, s. 1132.

Mám za to, že přesně definovat nebo rozlišit od sebe navzájem ty, kteří jednotlivé druhy magie praktikují, je pro dnešního čtenáře prakticky nemožné. Jednoduše a výstižně definuje zaklínače Mrázek, podle kterého jsou jimi ti „kdo chtějí jakkoli manipulovat Bohem nebo lidmi“.²¹⁰

210 MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 226.

5.3 Smilníci

Smilstvo se vyskytuje v Novém i Starém zákoně v rovině fyzické, což představuje cizoložství s dalšími nemravnostmi, duchovní, tedy nevěry vůči Bohu, případně v kombinaci fyzického i duchovního smilstva zároveň, kdy je např. prostituce součástí rituálů, které jsou prováděny během modloslužeb.²¹¹

Ve Zjevení je smilstvo a svádění druhých k němu vyčítáno andělu církve v Pergamu, Balákovi a proroku Balaámovi,²¹² andělu církve v Thyatirech a Jezábel,²¹³ i zkaženému městu s tváří Babylónu a nevěstky.²¹⁴ Zároveň se v nějaké podobě nachází mezi hříchy ve Zj 9,21 a mezi vyloučenými ve Zj 21,8 a 22,15. Smilstvo na těchto seznamech nemusí všichni badatelé ztotožňovat s ostatním smilstvem ze Zjevení. Např. Beale poznamenává, že je smilstvo chápáno na těchto třech seznamech doslovně, čímž patrně myslí tělesnou podstatu, zatímco na minimálně třinácti místech Zjevení vidí jeho metaforický smysl. V případě Jezábel připouští významy oba.²¹⁵

V dopise do Pergamu Jan používá paralelu se starozákonním moábským králem Balákem, který požádal proroka Bilaáma, aby mu za pomoci kleteb pomohl v boji s Izraelci.²¹⁶ Ten je neproklel, ale poradil jim použít proti izraelským mužům midjánské ženy, které je svedly ke smilstvu a modlářství.²¹⁷ Obdobné chování se objevuje i u Pergamských, kteří se nechali svést ke kompromisu s pohanskými obyčeji.²¹⁸

Jezábel z Thyatir je také vytýkáno smilstvo a modlářství. Jezábel ze Starého zákona uctívala boha Baala, který byl spojen s kultickou prostitucí.²¹⁹ V následování jejího počínání tak lze spatřit projevy duchovního i fyzického smilstva. Může se zdát, že trest pro Thyatirské je větší než pro Pergamské. Důvodem může být i ještě další výtky vůči Jezábel, a to ta, že se vydává za prorokyni, a tedy prohlašuje slovo satanovy šelmy za Slovo Boží. Agentka šelmy je v Thyatirech úspěšná, učení svého pána, které předává, zakořeňuje u místních lépe, než u Pergamských.²²⁰ Verš o jejím učení se dá přeložit více způsoby a lze jej tedy brát i jako

211 Srov. HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 167.

212 Zj 2,12-15.

213 Zj 2,18-21.

214 Zj 14,8; Zj 17,1-2.4-5; 18,2-3; 19,2.

215 Srov. BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s. 250; srov. AUNE. 1997, s. 204.

216 Nu 22,3-6; srov. BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s. 249.

217 Srov. BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s. 249.

218 Srov. *ibid.*, s. 248.

219 Srov. *ibid.*, s. 250.

220 Srov. BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s. 261.

výtku pro ty, kteří jí povolují, aby učila,²²¹ a tím se na šíření jejího falešného proroctví podílejí nebo ho následují.

V Pergamu a Thyatirech je smilnění dáváno do souvislosti s konzumací pohanských obětí. Obdobnému problému se věnoval i apoštol Pavel v dopise Korintským.²²² V Korintu se totiž běžně na tržnici prodávalo maso obětovaných zvířat a obstarat si za přijatelnou cenu takové, které by mělo jiný původ, by mohl být pro mnohé Korint'any problém.²²³ Pokud si je člověk jistý, že v modly nevěří, potom Pavel za určitých okolností s jedením modlářského masa souhlasí:²²⁴ „Jezte všechno, co se prodává v masných krámech, a pro své svědomí se nepotřebujete na nic ptát.“²²⁵ Pokud by však měl člověk požíváním takového pokrmu svěst na scestí své bližní, kteří jsou v této oblasti zranitelní, protože se třeba ještě plně neoprostili od svých dřívějších modlářských zvyků, potom by se měl, ne kvůli sobě, ale pro jejich blaho, takovému pokrmu vyhnout.²²⁶ „Nebud'te kamenem úrazu ani Židům, ani Řekům, ani církvi Boží...“²²⁷ Z toho, že je u Pergamských a Thyatirských konzumace masa spojena s modloslužbou, je zřejmé, že nejde jen o obyčejně zakoupené maso na tržnici, které je shodou okolností zároveň obětované modlám, a proti jehož zařazení do jídelníčku Pavel nic nenamítá. Zde se jedná patrně o situaci, kterou naopak Pavel odsuzoval.²²⁸ V tomto případě může v rámci pohanského obřadu docházet k implicitnímu schvalování cízarova božství, které by pro křesťany mohlo představovat kompromisní stolování na dvou místech současně.²²⁹ „Nemůžete pít kalich Páně i kalich démonů. Nemůžete mít účast na stole Páně i na stole démonů.“²³⁰

Protipól smilství a následovníků šelmy tvoří armáda neposkvrněných. Tu tvoří sto čtyřicet čtyři tisíc paniců, kteří „neporušili svou čistotu se ženami“ či „nebeská vojska na bílých koních“.²³¹ Na obou místech Zjevení se jedná o jedny a ty samé vojáky.²³² Neposkvrněná vojska poukazují patrně na tělesnou a obřadní čistotu, které se mohou zcela

221 AUNE. *Word Biblical Commentary. Revelation 1-5, Volume 52A*. 1997, s. 197, 204.

222 Srov. BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s. 248-249.

223 Srov. BAILEY. *Paul through Mediterranean Eyes: Cultural Studies in 1 Corinthians*. 2011, s. 233

224 1 K 10,25-27; srov. BAILEY. *Paul through Mediterranean Eyes: Cultural Studies in 1 Corinthians*. 2011, s. 242.

225 1K 10,25.

226 Srov. 1K 8,9-13; 1 K 10,28-33; srov. BAILEY. *Paul through Mediterranean Eyes: Cultural Studies in 1 Corinthians*. 2011, s. 240-241.

227 1K 10,32.

228 Srov. 1K 8,10-13; srov. BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s. 248.

229 Srov. BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s. 261, 740. Viz 5.5 Modláři.

230 1K 10,21.

231 Zj 14,4; Zj 19,14. Ženy ze Zj 14,4 lze chápat i obrazně. Jednou z nich může být sama Jezábel, která poskytuje duchovní smilstvo. Viz BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s. 740.

232 Srov. HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 167.

překrývat, a které museli vojáci během svatých válek dodržovat.²³³ To odpovídá tomu, co odpověděl Davidovi Urijáš: „Schrána, Izrael i Juda sídlí v stáncích, můj pán Jóab i služebníci mého pána táboří v poli. A já bych měl vstoupit do svého domu, jíst a pít a spát se svou ženou? Jakože jsi živ, jakože živa je tvá duše, něčeho takového se nedopustím!“²³⁴ Ve Starém zákoně je považována smlouva s Bohem za svazek, který je obdobný s manželstvím, a tudíž se jeho porušení rovná cizoložství. Panicové se nedopouští nevěry s pohanskými bohy, ale zachovávají věrnost a čistotu Bohu a Beránkovi.²³⁵

Smilstvo se opakovaně objevuje v souvislosti s Babylónem. Inspirací pro použití této přezdívky je morálně zkažené město, které se objevuje na několika místech Starého zákona,²³⁶ avšak ve Zjevení představuje Řím.²³⁷ Někdy ho Jan popisuje způsobem, ze kterého je očividné, že se jedná o město,²³⁸ jindy ho personifikuje a nazývá nevěstkou, ženou či matkou.²³⁹ Nevěstka, která je protikladem nevěsty Beránkovy, tedy církve, má své označení v souladu se svým negativním působením a evokuje např. představy modloslužby, hýření, rozmařilosti a nenasytnosti.²⁴⁰ Samotné slovo matka bývá obyčejně napříč kulturami nositelem pozitivních asociací. Jan jej zde používá jako ironický posměšek, který se vztahuje k „jiné matce“. O Římu se totiž hovořilo jako o „matce všech měst“.²⁴¹ Společným atributem všech tváří Babylónu je pohár smilstva. Jeho vnější lákavá podoba neodpovídá tomu, co je uvnitř:²⁴² „...v ruce držela zlatý pohár, plný ohavností a nečistoty svého smilství.“²⁴³ Nevěstčin nápoj opíjí, což znamená, že obdobně jako alkohol člověka oslabuje, zatemňuje mu zdravý úsudek, schopnost vyhodnotit rizika a dodává falešný pocit bezpečí a sebejistoty:²⁴⁴ „...vínem jejího smilství se opíjeli obyvatelé země.“²⁴⁵ Babylónu, který poskytuje nápoj smilstva, se vyváženě dostává nápoje Božího hněvu:²⁴⁶ "Padl, padl veliký Babylón, který opojil všechny

233 Srov. 2S 11,10-11; srov. HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 167.

234 2S 11,11.

235 Srov. BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s. 741; srov. HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 167.

236 Srov. Iz 21,9; Jr 51,7; HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 170.

237 HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 170.

238 Zj 14,8; 18,2.

239 Zj 17,1-2; 17,4-5; 18,3; 19,2.

240 HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 167, 195-196.

241 KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 675.

242 Srov. MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 188.

243 Zj 17,4.

244 Srov. BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s. 849.

245 Zj 17,2.

246 Srov. KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 621.

národy svým smilstvím a dal jim pít z poháru hněvu."²⁴⁷ „...vínem Božího hněvu pro smilství té nevěstky byly opojeny všechny národy..."²⁴⁸

²⁴⁷ Zj 14,8.

²⁴⁸ Zj 18,3.

5.4 Vrahové

Vrahové blízce souvisejí s čaroději, kteří mohou zabíjet lidi svými lektvary.²⁴⁹ Kvůli zabíjení dětí a poškozování lidského zdraví se jich přímo dotýká text přísahy z Filadelfie,²⁵⁰ který se vztahuje i na zákaz potratů.²⁵¹ Obětování dětských životů bývalo společně s čarodějnictvím součástí modloslužeb.²⁵²

Vrahové mohou mít mnoho společného i se zloději. Ohledně nich panovala ve společnosti všeobecná shoda. Obojí postihovaly židovské i římské zákony.²⁵³ Vraždy i krádeže zapovídá Desatero ve Starém zákoně: „Nezabiješ“; „Nepokradeš.“²⁵⁴

„Vrazi berou život jiným.“²⁵⁵ U Jana jsou zahrnuti na seznámech Zj 9,20-21; 21,8 a 22,15. Jejich činnost ve Zjevení se nemusí omezovat výhradně na samotné vraždění, ale může zahrnovat i „všechno, co zabíjí a ubíjí“.²⁵⁶

Zloděj ve Starém zákoně zase nebýval spojen jen s ekonomickým aspektem, ale i s násilným chováním, které zasahovalo do tělesné integrity člověka: „Kdo někoho ukradne, ať už jej prodá nebo jej u něho naleznou, musí zemřít.“²⁵⁷ „Když bude někdo přistižen, že ukradl někoho ze svých bratří Izraelců, hrubě s ním nakládal a prodal ho, tedy ten zloděj zemře; tak odstraníš zlo ze svého středu.“²⁵⁸

Tématu prodeje lidí se dotýká i Zjevení, kdy na konci seznamu zboží, který zahrnuje i luxusní komodity a dobytek, jsou zapsaní i otroci a zajatci, jak je překládá ČEP. Jan zde používá pro otroky odlišné označení, než je tomu v jiných místech Zjevení, a to sómata, což znamená lidská těla. To, že chce Jan poukázat na dehonestaci lidského života, který je redukován na úroveň obyčejného zboží určeného na trh, ukazuje i následující slovní spojení

249 Srov. KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 470.

250 Srov. AUNE. *Word Biblical Commentary. Revelation 17-22, Volume 52C*. 1998, s. 1132; srov. KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 470.

251 Srov. AUNE. *Word Biblical Commentary. Revelation 17-22, Volume 52C*. 1998, s. 1132.

252 Srov. BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s. 1060; srov. Dt 18,9-11; Jr 7,30-32.

253 KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 469-470, 801.

254 Ex 20,13; Ex 20,15.

255 KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 809, přeloženo autorkou.

256 MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 226; srov. J 8,44.

257 Ex 21,16. B21 zde místo „ukradne“ překládá „unese“; BKR „ukradna (sic)“.

258 Dt 24,7. B21 zde místo „ukradl“ překládá „unesl“ a místo „zloděj“ „únosce“; BKR „ukradl“ a „zloděj“.

psychai anthrópón, tedy lidské duše.²⁵⁹ Prostor, který byl využíván k obchodování s nimi, zaniká společně s Babylónem.²⁶⁰ Citové pouto, které si k němu člověk vytvořil, však dále přetrvává.²⁶¹

Zlodějovo počínání se vyskytuje ve Zj 9,20-21, ale na seznamech omezujících vstup do města, tj. 21,8 a 22,15, se žádný hřích, který jednoznačně vyjadřuje zejména ekonomický aspekt, nenachází.²⁶² Přitom je město plné zlata, perel a drahého kamení.²⁶³ Domnívám se, že absence hříchu, který se týká především majetkových záležitostí, na seznamu vyloučených potvrzuje, že je charakter tohoto města naprosto odlišný od pozemského. Jediným, kdo ve Zjevení přirovnává svůj nečekaný příchod ke zlodějovu, je Ježíš, a to v případě neuposlechnutí výzvy k pokání z dopisu do Sard a po vylití šesté nádoby Božího hněvu.²⁶⁴

Vražedné je andělské jezdectvo v sérii pečetí. Jezdci na čtyřech koních přijíždí s ukázkou jednoho válečného cyklu v dějinách lidstva.²⁶⁵ Zároveň mohou poukazovat i na konkrétní probíhající či očekávané politické a vojenské události, které jsou známy Janovým současníkům.²⁶⁶ Podle Bealeho může jejich příjezd započít nejdříve po nanebevzetí Krista, protože on je právě tím, který jim dává moc. Utrpení přináší jeho následovníkům očištění a na jejich odpůrce působí jako trest.²⁶⁷ Jezdci dostávají moc zabíjet a ten na ohnivém koni má navíc schopnost odstranit pokoj, který je mezi lidmi, což postačí k tomu, aby se ti mohli sami v rámci svobodné seberealizace vzájemně vraždit.²⁶⁸

Vražední jsou i koně andělského jezdectva v sérii polnic. Po zatroubení šesté polnice pobíjí třetinu lidí,²⁶⁹ kteří předtím „prolili krev svatých“.²⁷⁰ Jedná se tak o spravedlivou odplatu. Ta však provinilce nedonutí, aby činili pokání z vražd, kterých se dopustili a touha po

259 KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 705-706; srov.

MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 200.

260 Zj 18,11-14.

261 Srov. MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 199-200.

262 Beale si zřejmě také všímá, že na seznamu Zj 22,15 není ekonomický aspekt vyjádřen. Podle něj je třeba i tak číst Zj 22,15 jako seznam ekonomických hříchů, obdobně jako i seznam u Malachiáše, a to např. na základě podobné literární kompozice, která oba verše předchází. Viz BEALE, s. 1142-1143. Domnívám se však, že se zde jedná výlučně o osobní názor autora bez širší badatelské shody v další mnou zvolené literatuře.

263 Zj 21,18-21.

264 Zj 3,3; Zj 16,15; srov. Ex 22,1-2; Jb 24,14; Mt 6,20; 1Te 5,2-4; 2P 3,10.

265 Zj 6,2-6,8; HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 108-109; KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 406; srov. MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 80-81.

266 Srov. HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 106-108; srov. KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 406.

267 BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s. 371.

268 Zj 6,2-6,8; HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 108-109; srov. KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 407; srov. MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 80-83.

269 Zj 9,15-19.

opětovném vraždění v nich stále přetrvává. V případě, že Boží spravedlnost představuje pouze odvetu samotnou, nedochází ke změně chování a lidé stále ve vraždění pokračují.²⁷¹ Ve Zj 4,1- 22,5 je zmínka o pokání pouze na dvou místech, a to po šestém zatroubení ve Zj 9,20- 21 a po vylití šesté nádoby ve Zj 16,9. Ve Zj 9,20-21 je možno vidět paralelu s egyptskými ranami, které ve skutečnosti nebylo možné odvrátit, protože události už běžely samospádem.²⁷² I když situace vypadala beznadějně, přesto docházelo k případům, kdy se lidem podařilo některým pohromám částečně vyhnout.²⁷³ Ať už se lidé z verše 9,20-21 opět vraždění aktivně účastní, schvalují ho či podporují, anebo se nachází v bezvýchodné situaci válečného prostředí²⁷⁴ nebo jiných zhoubných podmínkách, které si sami vytvořili, jsou ze všeho toho nečekaně vytrženi příchodem Janovy jiné souběžné vize.²⁷⁵ V ní se objevují dva svědci, kteří budou umučeni šelmou, a poté vzati do nebe.²⁷⁶ Lidé zde dospívají k uznání Boha a „vražedný bludný kruh“ se přetrhává.²⁷⁷

Vraždění a jeho následky bývají někdy vyjádřeny obrazem krve a její barvy. Sladké i slané vodstvo se mění na krev ve Zj 16,3-4. „Prolévání krve je idiom pro vraždu.“²⁷⁸ V tomto smyslu je použito prolévání krve ve Zj 16,6: „...Těm, kdo prolili krev svatých a proroků, dal jsi pít krev...“²⁷⁹

Obdobně jako ve Zj 9,15-19 se i ve Zj 16,6 dostává hříšníkům toho samého utrpení, které předtím sami činili druhým. Druh i míru trestu si tak předem stanovují sami.²⁸⁰

Různé odstíny barvy, která symbolizuje krev, nosí vrazi,²⁸¹ ale zároveň i mučedníci, tzn. jejich oběti.²⁸² Nevěstka ze Zj 17,4, která představuje Babylón, je oděná do barev purpuru a šarlátu, šelma, na které sedí ve Zj 17,3, je nachová.²⁸³ V Izaiáši je hřích přirovnán k rudé,

270 KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 471, přeloženo autorkou.

271 KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 471.

272 Srov. AUNE. *Word Biblical Commentary. Revelation 6-16, Volume 52B*. 1998, s. 541.

273 Ex 8,4-9; 9,27-33; srov. KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 649; srov. MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 110.

274 Srov. KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 470-471.

275 Srov. MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 110-111.

276 Zj 10,1-11,12.

277 Zj 11,13; srov. KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 471, 649; srov. MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 127.

278 Srov. KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 648, přeloženo autorkou.

279 Zj 16,6; srov. Gn 9,6.

280 Srov. BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s. 581, 616; srov.

KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 649; srov. MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 176.

281 Srov. BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s. 855.

282 Srov. MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 95-96.

283 Zj 17,3-5.

purpurové a šarlatové barvě a odpadlý Izrael se svými vrahy k nevěstce.²⁸⁴ Rudá barva, kterou nosí vrahové, může zároveň odkazovat na majestátnost svých nositelů, ve Zj 17,3-4 žena v purpuru a šarlatu na bohyni Romu²⁸⁵ a nachová šelma na Římské impérium.²⁸⁶

284 Iz 1,18.21.

285 HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 193.

286 Srov. MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 187-188.

5.5 Modláři

Modloslužba souvisí s pýchou. Pramení z pocitu, že člověk Boha nepotřebuje a vše dokáže i bez něj, z popírání Božího řádu a skutečnosti, že Bůh je stvořitelem a člověk tvorem, který je jím stvořený. To může být i příčinou, proč je pro někoho problém pochopit a přijmout způsoby, kterými Bůh svou milostí směřuje člověka k tomu, aby byl tím, kým ho předurčil být, a tudíž i tresty vedoucí k metanoia, tedy obrácení či pokání. V bibli modloslužba buduje základy veškerému zlu a stala se i prvním hříchem, kdy člověk zatoužil po Boží podobě, která mu byla nabídnuta hadem, a umístil sám sebe na místo Boha.²⁸⁷ V příběhu, který se odehrává v rajske zahradě, zakázal Bůh lidem jíst plody ze stromu uprostřed, aby nezemřeli. Had však lidi přesvědčuje, že se tak nestane, a podává své vysvětlení toho, proč jim bylo zakázáno ze stromu jíst:²⁸⁸ „Bůh však ví, že v den, kdy z něho pojíte, otevrou se vám oči a budete jako Bůh znát dobré i zlé.“²⁸⁹

Určit, co už je, anebo ještě není modlářství, je komplexní problém. Modlářství si lze představit jako součást celé sítě hranic mnoha oblastí. Žádná z nich není jiným nadřazená, všechny mají stejnou vypovídající hodnotu.²⁹⁰ „Celá síť hranic (společenských, eschatologických, nebeských/prostorových, liturgických, psychologických) zahrnuje rozlišování mezi opravdovým poznáním a klamem, autentickým sebevyjádřením a falešným vědomím, službou Bohu a modlářstvím.“²⁹¹

Boží přikázání a Ježíšovo svědectví,²⁹² se kterými se ztotožňovali křesťané, byly přijímány řecko-římskou společností kladně, až na modloslužbu. Ta byla u křesťanů, obdobně jako u židů zakázána, ale u většinové polytheistické společnosti byla naopak vyžadována.²⁹³ Zdá se, jako by modlářské zaměření v Římské říši podléhalo proměnlivé módě a místo jeho tradiční podoby se dostal na výsluní císařský kult.²⁹⁴ Ve Zjevení je odmítáno veškeré modlářství²⁹⁵ a patrně se předpokládá, že u jeho čtenářů platí konsenzus v jeho odsouzení jako takového. Složitější je, jak čtenáře řádně varovat před jeho různými podobami, se kterými se

287 Srov. HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 131-132; srov. Gn 3,1-6.

288 Gn 3,1-6.

289 Gn 3,5.

290 Srov. THOMPSON. *The Book of Revelation. Apocalypse and Empire*. 1990, s. 71.

291 Ibid., s. 71, přeloženo autorkou.

292 Zj 12,17; srov. Zj 1,9.

293 Srov. KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 87, 92.

294 Srov. ibid., s. 574.

295 Srov. ibid., s. 589.

v běžném životě setkávají, avšak ve svém přístupu k nim nejsou vzájemně zajedno.²⁹⁶ Dokonce i Jan má někdy problém určit hranice správného uctívání.²⁹⁷ Anděl Jana dvakrát napomíná, aby před ním neklekal:²⁹⁸ „Střez se toho! Jsem jen služebník jako ty... Před Bohem poklekni!“²⁹⁹ Jan používá slova, která doslovně označují modly a modlářství jen párkrát³⁰⁰ a jeho další narážky na ně jsou různě zřejmé, a proto je badatelé pojmají na různých místech Zjevení velmi rozdílně. Existují nějaké rysy, které jsou společné jednotlivým projevům modlářství ve Zjevení?

Podle Koestera jsou jeho šířitelé lháři a podvodníci, což se ukazuje např. ve Zj 16,13 a 19,20.³⁰¹ „...z úst draka i z úst dravé šelmy a z úst lživého proroka vystoupili tři nečistí duchové...“³⁰² „Ale šelma byla zajata a s ní i falešný prorok, který k její cti činil zázračná znamení a svedl jimi ty, kdo přijali cejch šelmy a klekali před jejím obrazem.“³⁰³

U Jana může modlářství splývat se smilstvem. Oba hříchy nezřídka označovaly stejný skutek či se vzájemně ovlivňovaly. Ve Starém zákoně bylo smilstvem např. myšleno uctívání pohanských božstev.³⁰⁴ Jednou z častých překážek, se kterými se křesťané museli potýkat, a kterou jsem nastínila již v souvislosti s duchovním smilstvem,³⁰⁵ bylo jídlo obětované modlám, což je obsaženo v dopisech do Pergamu a Thyatir.³⁰⁶

Modly a jím obětovaný pokrm přináší kromě otázky jistoty víry a solidarity s bližním ještě specifické mezikulturní a náboženské interpretační úskalí. Podle Pavla v dopisu Korintským skutečné modly neexistují, což znamená, že modly nejsou žádní takzvaní pohanští bohové.³⁰⁷ Je proto jídlo jim určené nedotčeno nebo přeci jen někomu náleží? Pavel říká: „...co pohané obětují, obětují démonům, a ne Bohu. Nechci, abyste vešli ve společenství s démony.“³⁰⁸ Podle Koestra je modlářství démonické a takovéto stolování může být

296 Srov. KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 87, 92.

297 Srov. MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 206, 242. Pravdivé uctívání Boha představuje protiklad k modlářství. Srov. KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 791.

298 Srov. Zj 19,10; 22,8-9.

299 Zj 19,10; 22,9.

300 Srov. Zj 2,14; 2,20; 9,20; 21,8; 22,15.

301 Srov. KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 801.

302 Zj 16,13.

303 Zj 19,20.

304 Srov. KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 289; srov. Ex 34,15-16; Dt 31,16.

305 Viz 5.3 Smilníci.

306 Srov. Zj 2,14; 2,20.

307 Srov. 1K 10,19-20; 1K 8,4; srov. KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 100.

308 1K 10,20.

démonickému ku prospěchu.³⁰⁹ Aune tvrdí, že byli pohanští bohové opravdu ztotožňováni s démony, což lze pozorovat i ve Starém zákoně. Podle něj však z řeckého polytheistického pohledu nebylo na slovo daimón (démon) pohlíženo jako na něco škodlivého, ale jako na nižší božstvo řecké mytologie.³¹⁰

Když křesťané popírají existenci skutečných model, jakou měli představu o pohanských modlách, jejich podobě a moci? Pro křesťany a židy vychované na základě společně sdílené starozákonní tradice bylo samozřejmé, že modly nezmohou vůbec nic. Ve Starém zákoně bývají vyjmenovány materiály, ze kterých byly vytvořeny, aby bylo zřejmé, že jde pouze o předměty vyrobené člověkem:³¹¹ „...bohy stříbrné a zlaté, bronzové, železné, dřevěné a kamenné...“³¹² Jsou ztvárněny podle živých bytostí, ale nedisponují smysly či vědomím. „Mají ústa, a nemluví, mají oči, a nevidí.“³¹³

Jak smýšleli o svých modlách pohané, nám mohou pomoci osvětlit některé literární prameny, kterými jsou např. spisy Athenaea, Pausania a Plutarcha.³¹⁴ Mechanicky oživené sochy bohů mohly doprovázet místní folklorní průvod, a i když si lidé hojně uvědomovali, že jde o pouhé sochy zhotovené rukama člověka, nikoli skutečné bohy, přesto se k nim chovali jako k živým bytostem, a dokonce jim přisuzovali nadpřirozenou moc a věřili, že s nimi mohou hovořit.³¹⁵

Motiv oživování model Jan promítá do sochy šelmy.³¹⁶ Šelma se znaky beránka jí vdechuje život a propůjčuje svůj hlas, aby ta mohla šířit její, resp. drakovo slovo, které přináší modlářství.³¹⁷ Socha šelmy není skutečné božstvo,³¹⁸ ale ten, kdo dal moc desetirohé šelmě,³¹⁹ která ji dále předala té se znaky beránka,³²⁰ tedy drak, je jednou ze skutečných tváří zla,³²¹ a proto představuje jeho moc opravdové nebezpečí.³²² Jan vysvětluje oživení sochy a její

309 KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 100.

310 Srov. AUNE. *Word Biblical Commentary. Revelation 6-16, Volume 52B*. 1998, s. 542.

311 Srov. AUNE. *Word Biblical Commentary. Revelation 6-16, Volume 52B*. 1998, s. 542; srov. KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 469.

312 Da 5,23.

313 Ž 135,16.

314 Srov. KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 469.

315 Srov. *ibid.*, s. 469.

316 Srov. *ibid.*, s. 469.

317 Srov. Zj 13,11-12.15; srov. KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 590.

318 Srov. MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 153.

319 Zj 13,1-2.

320 Zj 13,11-12.

321 Zj 12,9, 20,2. O dracích se hovoří negativně i ve Starém zákoně. Viz např. Ž 74,13; Iz 27,1; Ez 32,2; Jr 51,34.

322 Srov. KOESTER. *Revelation: Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 590, 603.

následně získanou řeč čarodějnictvím, které bylo na rozdíl od modloslužby odsuzované napříč celou společností, tedy i pohany.³²³

323 Srov. Ibid., s. 469.

5.6 Milovníci lží

Lháři jsou zmíněni jako jediní na všech třech seznamech vyloučených, tj. Zj 21,8, 21,27 a 22,15. Ve verši 21,27 se nalézají společně s jedním dalším hříchem, kterým je rouhání. Zatímco ve 21,8 jsou nazváni jednoduše lháři, ve 22,15 je v jejich označení znát větší míra závažnosti. Je zde řeč o těch, kteří lež používají a zároveň i milují, což znamená, že si ji přisvojili a tak se stala jejich přirozenou součástí.³²⁴ Sami sebe počítají mezi křesťany, ale jejich hříchy prozrazují, že jsou jejich úmysly falešné. Jejich láskou je život s benefity, které pobírají od hříšné společnosti za svou loajalitu, která je však v rozporu s Kristem, a zároveň i život s výhodami pro členy církve, které plynou z jejich lživého křesťanského sebezaražení.³²⁵

S lháři se vypořádává i anděl církve z Efezu kritizovaný za nedostatek lásky. Ten zaujímá k lidem, ve kterých vidí zlo, nepřátelské stanovisko.³²⁶ Kdo je míněn lživými apoštolý, se kterými se museli Efezští potýkat, není jisté. Pravděpodobně jimi byli ti, kteří využívali apoštolskou autoritu při svých takzvaných misionářských cestách a kázáních, která odporovala Janově představě Kristova následování.³²⁷ Efezští jsou zároveň pochváleni za to, že nenávidí zlo páchané nikolaity.³²⁸ V tom, zda jsou lživí apoštolové a nikolaité totožní lidé, se badatelé neshodují.³²⁹ Podle Prvního listu Janova jsou lháři ti, kteří o sobě tvrdí, že milují Boha, ale svého bratra nenávidí.³³⁰

Lživí židé působí trápení Smyrnským³³¹ a sami se budou muset podrobit věrným Filadelfským.³³² Jejich kritika není všeobecně protižidovská, jak to může na první pohled vypadat. Židovství bylo uznaným říšským náboženstvím, a proto nemuseli židé uctívat císařský kult, což by bylo v rozporu s jejich vírou, na rozdíl od křesťanů, kteří této povinnosti nebyli zproštěni. Někteří prospěcháři ale mohli kult uctívat nad rámec svých povinností. Je i možné, že někteří židé upozorňovali na křesťany, kteří udržovali křesťanskožidovské vazby a modlářské povinnosti tak unikali. Díky nim se tak křesťané dostali do hledáčku říše a pod

324 Srov. HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 250.

325 BEALE. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text*. 1999, s. 1141.

326 Zj 2,2.4.

327 MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 37; srov. HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 71.

328 Zj 2,6.

329 Srov. MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 37.

330 1J 4,20; srov. Mt 7,3-5; L 6,41-42.

331 Zj 2,8-9.

332 Zj 3,7.9.

jejím nátlakem se dopouštěli hříchu, který byl nejen protikřesťanský, ale zároveň i protizidovský.³³³

Protiklad lhářů tvoří armáda neposkvrněných.³³⁴ „Z jejich úst nikdo neuslyšel lež...“³³⁵ Nejsou označeni cejchem šelmy, ale jménem Beránka a Boha. Neslouží šelmě, na rozdíl od těch, kteří nosí její cejch, ale jsou věrni Beránkovi. Slovo neposkvrněný se v Septuagintě používá pro oběti. Tím je naznačeno, že pokud bude třeba, jsou členové armády věrných připraveni položit i svůj život.³³⁶

Falešný prorok se objevuje ve Zj 19,20, který spolu s šelmou končí v ohnivém jezeře.³³⁷ V řecko-římské literatuře byl považován úděl člověka, který dojde do podsvětí živý, za velmi bezútěšný.³³⁸ Následovníci falešného proroka zhynou mečem, který vychází z jezdcových úst,³³⁹ což je metafora pro Slovo Boží,³⁴⁰ a poslouží jako potrava pro velkou ptačí hostinu.³⁴¹ To odpovídá údělu mrtvých nepohřbených těl ve Starém zákoně, která, pokud leží na poli mimo město, pozřou ptáci.³⁴² Nejde jen o obyčejnou náhodnou hostinu mrchožroutů, ale takovou, která má hlubší význam, a která stojí v kontrastu se svatební hostinou Beránkovou.³⁴³ V Ezechielovi jsou ptáci a polní zvěř pozváni na obětní hostinu připravenou Hospodinem po zničení vojsk Góga v zemi Magógu.³⁴⁴ Lživou prorokyní je i Jezábel z listu do Thyatir.³⁴⁵

Zdrojem klamu pro národy je drak. Na tisíc let je z preventivních důvodů, které mají šíření jeho lži zamezit, uvězněn.³⁴⁶ Tuto dobu můžeme vnímat jako Janovu přítomnost, což je někdy mezi pádem Babylónu a z eschatologického hlediska finálním dějstvím starého světa.³⁴⁷ Na uvěznění draka nemusí být pohlíženo pouze jako na událost, která se odehrává v časovém sledu, ale jako na období symbolické. Drakovo omezení moci se vztahuje pouze

333 AUNE. *Word Biblical Commentary. Revelation 1-5, Volume 52A*. 1997, s. 162-164; srov. MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 42-43, 58.

334 Zj 14,1.4-5.

335 Zj 14,5.

336 Srov. HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 165, 167, 168; srov. Mk 8,34-35.

337 Zj 19,20.

338 KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 761.

339 Zj 19,21. Obdobný trest hrozí v Pergamu v souvislosti s tolerováním následovníků nikolaitů. Viz Zj 2,16.

340 Srov. AUNE. *Word Biblical Commentary. Revelation 17-22, Volume 52C*. 1998, s. 1067; srov.

HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 217.

341 Zj 19,21.

342 Srov. AUNE. *Word Biblical Commentary. Revelation 17-22, Volume 52C*. 1998, s. 957; srov. 1Kr 14,11; 1Kr 16,4; 1Kr 21,24. Viz 5.1 Nečistí (psi).

343 Srov. MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 210-211.

344 Ez 39,17-20; srov. HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 214, 216-217.

345 Zj 2,20. Viz 5.1 Nečistí (psi) a 5.3 Smilníci.

346 Zj 20,2-3.

347 Srov. MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 213.

vůči Kristovi a jeho prvně vzkříšeným věrným, kteří se s ním ujali vlády. Propuštění neznamená, že by se dostal odněkud ven, ale že pokračuje ve svém klamání, které ho přivádí k definitivnímu konci a následování šelmy i falešného proroka do hořícího jezera.³⁴⁸ Spalující voda slouží jako symbolické vyjádření údělu těch, kteří nebudou pít živou vodu.³⁴⁹

Koester si všímá prstencové kompozice šesti vyprávění. Postupně se v nich objevuje příběh draka, který je svržen na zem, šelmy, která dostává od draka moc a předává jí další šelmě, která nutí všechny nosit její cejch a nevěstky sedící na šelmě. Poté dochází k sebedestrukci a tito ničitelé jsou odstraněni v opačném pořadí, jak se objevili: nevěstka je rozsápána šelmou, šelma i falešný prorok, který svedl ty, kteří přijali její cejch, jsou vhozeni do ohnivého jezera a drak je uvržen do ohnivého jezera.³⁵⁰

Ve verši 12,9 i 20,2 se objevuje několik tváří draka, a to drak, had, ďábel a satan. Je možné, že Jan vyjmenovává jeho různé podoby, aby z nich žádná nebyla opomenuta.³⁵¹

V Janově evangeliu je ďábel otcem lží a těch, kteří ho touží následovat.³⁵² Ti, kdo milují lhaní, si přisvojují jeho podobu.³⁵³ Kromě lhaní svým bližním, lže člověk i sobě samému a Bohu. Pavel říká: „Ať nikdo sám sebe neklame...“³⁵⁴ a „Neklamte se, Bohu se nikdo nebude posmívat...“³⁵⁵ Schovávat lži ničemu nepomůže; Bůh vidí do nitra člověka.³⁵⁶

348 Srov. HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 221-224; srov. Zj 20,1-10.

349 Srov. HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 234.

350 Zj 12,1-17; 13,1-18; 17,1-12; 17,13-18; 19,11-21; 20,1-3.7-10; KOESTER. *Revelation: a new translation with introduction and commentary*. 2014, s. 750.

351 Srov. Zj 12,9; Zj 20,2; srov. MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 212.

352 Jan 8,44; srov. Iz 63,8.

353 Srov. HARRINGTON. *Kniha Zjevení*. 2012, s. 250.

354 1K 3,18.

355 Ga 6,7; srov. Ga 6,3.

356 Zj 2,23; srov. MRÁZEK. *Zjevení Janovo*. 2009, s. 51-52.

6 Závěr

Při psaní práce jsem sledovala hlavní stanovený cíl, tj. dostatečnou a srozumitelnou interpretaci verše Zj 22,15. Hned v počátku jsem narazila na první úskalí. U zdrojů, ze kterých jsem čekala, že budu čerpat nejvíce, protože obsahovaly k vybranému verši nejdelší komentář, jsem zjistila, že z nich upotřebím oproti předpokladu o mnoho méně. Jejich zaměření je velmi odborné a obsahuje i celou řadu lingvistických detailů. Přišlo mi, že by jejich větší použití v bakalářské práci bylo nevhodné, protože by jí tak ubíralo na srozumitelnosti a celistvosti. V některých komentářích byl zase výklad zmíněného verše téměř vynechán. Rozhodla jsem se pro systematictější postup a začala v knize Zjevení procházet větu po větě a hledat nepřímé stopy toho, co je s mým tématem jakkoliv spojené, a to i v metaforách, náznamech a symbolech. Okruh mého bádání jsem tak musela úměrně rozšířit i u ostatních literárních pramenů. Tento důsledný postup mi ukázal, jak sofistikovaně se může Zj 22,15 vztahovat k celé Apokalypse. I když někteří autoři závěrečný seznam hříchů neztotožňují s hříchy z dopisů církvím nebo s těmi, které se objevují ve vizích, přikláním se na stranu badatelů, kteří v nich vidí spojitosti, a domnívám se, že Zj 22,15 může vědomě pojímat vyjmenované hříchy jako takové a zároveň i rekapitulované hříchy ze všech církví i ze všech vizí.

Jan kombinuje prorocký i apokalyptický žánr, šokuje, používá paradoxy a mezi některými verši vytváří velké napětí. Jsou verše, které nabízejí a slibují, a jiné, které varují, a řekla bych, že někdy i hrozí. Některé mohou být líbivější více, jiné méně, ale jsem přesvědčená, že všechny z nich mají v celé kompozici díla své nenahraditelné místo.

Nový Jeruzalém, tedy město, do kterého se každý nedostane, na sebe upoutává svou majestátností a monumentálností pozornost na několika místech knihy. Je také jedním z klíčových tvůrců napětí mezi grandiózním prostorem, do kterého velmi aktivně zve, a radikálním odmítnutím některých lidí. Myslím si, že vyličení města tak obrovských rozměrů není náhodné a že může znamenat, že zve či povolává mnoho (lidí). Podoba města je důležitá pro pochopení jeho propracované metafory, kterou samo o sobě je, a jeho skutečné podstaty, která v něm přichází, tedy Boží přítomnosti.

I když jednoznačně nevyplývá, kdo přesně by si mohl vstup nárokovat, předložila jsem předpoklady, které by na něj mohly dávat naději. Ty vyplývají z knihy průběžně a jsou jimi sedmero blahoslavenství, sedmero odměn vítězům, láska, Boží milost a Beránkova spása.

Ti, kteří zůstanou venku mimo město, jsou vyjmenováni na seznamu. Patří k nim nečistí (psi), zaklínači, smilníci, vrahové, modláři a milovníci lži. Badatelé se shodují, že je lze souhrnně označit za hříchy či hříšníky. Zde ovšem vyvstává otázka, koho všeho je možné mezi ně počítat a do které ze skupinek je zahrnout. S pomocí několika komentářů jsem ukázala na různých příkladech ze Zjevení a Nového i Starého zákona, kdo všechno může do vyjmenovaných skupin hříšníků patřit.

Nový Jeruzalém nikdy své brány nezavírá. Člověk je svobodná bytost a volí si sám, kam se bude jeho cesta ubírat. To, co jej z Nového Jeruzaléma či Boží přítomnosti vylučuje, jsou hříchy a Zj 22,15 je na konci knihy připomíná.

Seznam biblických zkratk

ČEP – Český ekumenický překlad

BKR – Bible kralická

B21 – Bible, překlad 21. století

NA26 – Novum Testamentum Graece (Nestle-Aland), 26. vydání.

NASB – New American Standard Bible

KJV – King James Version

Starý zákon

Gn – Genesis

Ex – Exodus

Nu – Numeri

Dt – Deuteronomium

2S – 2. Samuelova

1Kr – 1. Královská

2Kr – 2. Královská

Jb – Job

Ž – Žalmy

Př – Přísloví

Iz – Izaiáš

Jr – Jeremiáš

Ez – Ezechiel

Da – Daniel

Mal – Malachiáš

Nový zákon

Mt – Matouš

Mk – Marek

L – Lukáš

J – Jan

Ř – Římanům

1K – 1. Korintským

2K – 2. Korintským

Ga – Galatským

Ef – Efezským

Fp – Filipským

1Te – 1. Tesalonickým

2P – 2. list Petrův

1J – 1. list Janův

Zj – Zjevení Janovo

Apokryfy

ŽŠal – Žalmy Šalamounovy

Seznam literatury

Prameny:

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost, 2007.

ISBN 978- 80- 85810- 56- 1.

Bible: český ekumenický překlad - Bible kralická. česká synoptická Bible v rozsahu celého vydání Bible kralické z roku 1613. Praha: Česká biblická společnost, 2008.

ISBN 978- 80- 85810-85-1.

Bible: Překlad 21. století – Nový zákon. Praha: Biblion, 2016. ISBN: 9788087282298.

Nový zákon s výkladovými poznámkami: český ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost, 1987.

Odborná literatura:

AUNE, David E. *Word Biblical Commentary. Revelation 1-5, Volume 52A.* Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 1997. ISBN 978-0-310-52177-8.

AUNE, David E. *Word Biblical Commentary. Revelation 6-16, Volume 52B.* Nashville: Thomas Nelson, 1998. ISBN 0-8499-0251-7.

AUNE, David E. *Word Biblical Commentary. Revelation 17-22, Volume 52C.* Nashville: Thomas Nelson, 1998. ISBN 0-8499-1545-7.

BAILEY, Kenneth E. *Paul through Mediterranean Eyes: Cultural Studies in 1 Corinthians.* London: SPCK, 2011. ISBN 978-0-281-06455-7.

BEALE, Gregory K. *The book of Revelation: a commentary on the Greek text.* Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., UK: Paternoster Press, 1999. ISBN 0-85364-851-4.

HARRINGTON, Wilfrid J. *Kniha Zjevení.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012. ISBN 978-80-7195-534-4.

KOESTER, Craig R. *Revelation: a new translation with introduction and commentary.* New Haven & London: Yale University Press, 2014. ISBN 978- 0- 300- 14488- 8.

MAREŠ, P., & Sirovátka, T. (2008). Sociální vyloučení (exkluze) a sociální začlenování (inkluze) - koncepty, diskurz, agenda [Social Exclusion and Social Inclusion -

- Concepts, Discourse, Agenda]. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 44(2), 271-294. doi: 10.13060/00380288.2008.44.2.03, s. 272.
- MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*. Praha: Centrum biblických studií AVČR a UK v Praze ve spolupráci s Českou biblickou společností, 2011. ISBN 978- 80- 87287- 44-6.
- MRÁZEK, Jiří. *Zjevení Janovo*. Praha: Centrum biblických studií AVČR a UK v Praze, 2009. ISBN 978-80-85810-99-8.
- SOUŠEK, Zdeněk (ed.). *Knihy tajemství a moudrosti I.: Mimobiblické židovské spisy: pseudoepigrafy*. Praha: Vyšehrad, 1998. ISBN 80-7021-257-8.
- THOMPSON, Leonard L. *The Book of Revelation. Apocalypse and Empire*. New York, Oxford: Oxford University Press, 1990. ISBN 0-19-505551-9.